

**СЭЛЭНГЭ АЙМГИЙН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРАЛ,
ЗАСАГ ДАРГЫН ТАМГЫН ГАЗАР, ХЭЛТЭС, АГЕНТЛАГ, СУМДЫН
2022 ОНЫ 05 ДУГААР САРЫН АЖЛЫН МЭДЭЭ**

2022.06.03

Сүхбаатар сум

Нэг. Удирдлага, зохион байгуулалтын хүрээнд:

Аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын үйл ажиллагааны талаар:

Аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал 1 удаа хуралдаж 8 асуудал хэлэлцэж 7 тогтоол баталлаа. Үүнд:

- 1.Сэлэнгэ аймгийн 2022 оны тодотгосон төсвийг хэлэлцэн баталлаа.
- 2.Орон нутгийн чиг үүргийг хэрэгжүүлэх үйл ажиллагааг дэмжих сангийн журмыг баталлаа.

3.Сүхбаатар сумын төвийн хэсгийн 100 га газрын хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөөг шинэчлэн батлав.

4.Зарим байгууллагын үндсэн хөрөнгөд бүртгэлтэй барилга, машин механизм, техник тоног төхөөрөмж, тавилга эд хогшлыг акталж, данснаас хасах зөвшөөрөл олголоо.

5.Цагааннуур сумын ЕБС-ийн үндсэн хөрөнгөд бүртгэлтэй нийтийн эзэмшлийн газрыг тус сумын Засаг даргын Тамгын газарт, Баянгол сумын Соёлын төвийн үндсэн хөрөнгөд бүртгэлтэй барилга байгууламж, нийтийн эзэмшил газрын хамт тус сумын ерөнхий боловсролын сургуульд тус тус балансад балансад шилжүүлэх зөвшөөрөл олгов.

6.Зарим сум байгууллагын үндсэн хөрөнгийг дуудлагын худалдаагаар худалдах зөвшөөрөл олгож, худалдах доод үнийг тогтоов.

7.Аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Тэргүүлэгчдийн "Санхүүгийн хяналт, дотоод аудитын хороо байгуулах тухай" 2017 оны 09 дүгээр тогтоолыг хучингүй болгов.

Аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Төлөөлөгчдийг хууль эрх зүйн хувьд чадавхжуулах ажлын хүрээнд сургалт зохион байгуулж, Удирдлагын академийн Бодлого, улс төр судлалын тэнхимиийн ахлах багш Ё.Батсүх, Эрх зүйн тэнхимиийн эрхлэгч, доктор профессор А.Алтанзул нар сургалтыг удирдан явуулж Төлөөлөгчдөд "Орон нутгийн бодлого, түүний үнэлгээ"-ний талаар болон "Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын шийдвэр, хууль хэрэглээний асуудал" сэдвээр сургалт өглөө.

Аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын нэрэмжит "Шагайн хавчаахай харвааны аймгийн аварга шалгаруулах ахмадын тэмцээн"-ийг Монголын үндэсний уламжлалт наадгай болох шагайн харвааг орон нутагтаа хөгжүүлэх, ард иргэд ахмад настнуудад түгээн дэлгэрүүлэх, үндэсний биет болон биет бус өв тээгчдийг алдаршуулах зорилгоор зохион явууллаа. Тэмцээнийг Монголын Шагайн Хавчаахай харвааны Сэлэнгэ аймгийн салбар зөвлөлөөс зохион байгуулж байгаа бөгөөд багийн цуваа харвааны төрөлд ГУТГААР БАЙРТ харваач Н.Оюунбилэг, ДЭД БАЙРТ харваач Ж.Дашдаваа, ТЭРГҮҮН БАЙРТ харваач Д.Төмөрбаатар нар, хүн нэг бүрийн цуваа харвааны төрөлд ГУТГААР БАЙРТ харваач Н.Отгонхүү, ДЭД БАЙРТ харваач С.Суубилэг, ТЭРГҮҮН БАЙРТ харваач Б.Цогтгэрэл нар, багийн төрөлд С.Доржзодов ахлагчтай Дулаанхаан баг ГУТГААР БАЙРТ, Г.Лхагвасүрэн ахлагчтай Сүхбаатар сумын баг ДЭД БАЙРТ, Ч.Баяржаргал ахлагчтай Алтанбулаг сумын баг ТЭРГҮҮН БАЙРТ шалгарч "ШИЛЖИН ЯВАХ ЦОМ"-ын эзэн боллоо.

Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг Гэр бүл, хүүхэд, залуучуудын хөгжлийн газрын Залуучуудын хөгжлийн газар, аймгийн Гэр бүл хүүхэд, залуучуудын хөгжлийн газраас хэрэгжүүлж буй "New story" хөтөлбөрийн хүрээнд "Ирээдүйн эзэд" мэргэжил сонголтын аяны эхлүүллээ. Аймгийн хэмжээнд 2021-2022 оны хичээлийн жилд Ерөнхий боловсролын сургуулийн 11-12 дугаар ангийн 1968 сурагчид суралцаж байгаа бөгөөд, үүнээс төгсөх 12 дугаар ангийн 983 сурагч байна. Иймд "Ирээдүйн эзэд" энэхүү арга хэмжээ нь ирээдүйд өөрийн хүссэн мэргэжлээ эзэмшихийг хүсэж байгаа сурагчдад мэргэжлийн чиг баримжаа олгох, мэдээ мэдээллээр хангах, зөвлөгөө өгөх зорилгоор зохион байгуулагдаж байгаа юм. Уг аяны нээлтэд Сүхбаатар сумын Ерөнхий боловсролын сургуулийн 400 гаруй сурагчид оролцож ирээдүйд эзэмших мэргэжлийнхээ талаар чиг баримжаа, ойлголт, мэдээллийг авч байна.

"Дэээрэт" Олон Улсын энэрлийн байгууллага аймгийн эрүүл мэндийн салбарт нэн шаардлагатай нярайн шарлалт хэмжих багаж (биллометр), нярайн шарлалтын тоног төхөөрөмж (фотоаппарат), ургийн зүрхний цохилт хэмжих багаж, нярайн жин, чихний отоскоп зэрэг нийт 122.344.000 мянган төгрөгийн өртөг бүхий тоног төхөөрөмжийг хандивлахаар боллоо.

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн санаачилгаар Төрийн тахилгат Ноён уулын түүх, газар зүйн онцлог, тайлга тахилга үйлдэж байсан түүхэн уламжлал биет бус эх сурвалжийн мэдээ, хээрийн судалгааны үр дүнгийн талаар хэлэлцэх зорилгоор эрдэм шинжилгээний хурал зохион байгуулагдлаа.

Аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын дарга Б.Нарантуяа, аймгийн Засаг даргын орлогч Ж.Сайнцог нар Монгол Оросын хувь нийлүүлсэн "Улаанбаатар Төмөр зам" нийгэмлэгийн зарим удирдлагууд болон албан хаагчдыг хүлээн авч уулзлаа.

Уулзалтаар "Улаанбаатар төмөр зам" ХНН-ийн зүгээс Сэлэнгэ аймгийн хөрөнгө оруулалт, дэд бүтэц, бүтээн байгуулалтын ажлыг дэмжин аймгийн нутаг дэвсгэрт төмөр замын өртөө, зурvas газрууд дахь ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэх, төмөр замын албан хаагчдыг орон сууцаар хангах ажлыг нэмэгдүүлэх, салбарын мэргэжилтнүүдийг тус аймагт бэлтгэх боломжийг судлан шийдвэрлэх зэрэг тодорхой чиглэлээр хамтран ажиллах талаар талууд харилцан ярилцаж санал солилцлоо.

Тус байгууллага нь өнгөрсөн хугацаанд нийгмийн хариуцлагын хүрээнд Сүхбаатар суманд төмөр замын ажилчдын 32 айлын орон сууц, 180 хүүхдийн цэцэрлэг зэрэг томоохон бүтээн байгуулалтын ажлуудыг өөрийн хөрөнгөөр барьж байгуулан ашиглалтад оруулж байсан билээ.

Монгол Улсын Цагаатгах ажлыг удирдан зохион байгуулах Улсын комиссын ажлын хэсэг манай аймагт ажиллалаа. Комиссын бүрэлдэхүүн аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын дарга бөгөөд Цагаатгах ажлыг удирдан зохион байгуулах аймгийн салбар комиссын дарга Б.Нарантуяа, Нарийн бичгийн дарга бөгөөд аймгийн Цагаатгах ажлыг удирдан зохион байгуулах салбар комиссын нарийн бичгийн дарга Э.Оюунболдтой хэлмэгдэгсдийн дурсгалыг мөнхжүүлэх, соён гэгээрүүлэх ажлын 2022 оны төлөвлөгөөний хэрэгжилтийн явцын талаар ажил хэргийн уулзалт хийж, аймгийн Архивын тасаг, Нэгдсэн Музей, Шүүх, Прокурор, Тагнуулын газрын хамт олонтой уулзаж, хэлмэгдүүлэлт болон цагаатгалын үйл ажиллагааны талаар танилцуулга хийж, орон нутгийг судлах музейтэй танилцах, цагаатгалын хуульд заасан асуудлаар хэлмэгдэгсдийн ар гэр, төрөл төрөгсөдтэй уулзалт хийлээ.

Ардын Хувьсгалын 100 жилийн ойг тохиолдуулан Монгол Улсын Засгийн Газрын 2022 оны 05 дугаар сарын 11-ний өдрийн 189 дүгээр тогтоолоор Алтанбулаг сумыг

Улсын тэргүүний сумаар шалгаруулсан байна. Шагналыг Монгол Улсын Засгийн Газрын Хэрэг эрхлэх газрын Орон нутгийн удирдлага зохицуулалтын газрын дарга П.Зоригбаатар, Засгийн Газрын хэрэг эрхлэх газрын референт Т.Оюун, аймгийн Засаг дарга Н.Лхагвадорж, аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Төлөөлөгч С.Чойсүрэн нар гардуулж, Алтанбулаг сумын Засаг дарга Н.Отгонцогт, Монгол Улсын Хөдөлмөрийн баатар Б.Туяа, Байгаль Орчны Гавьяат ажилтан Ч.Баяржаргал болон орон нутгийн хөгжил дэвшилд үнэтэй хувь нэмэр оруулж явсан ахмад буурлууд, төр захиргааны болон аж ахуйн нэгж байгууллагын төлөөллүүд, хүүхэд багачууд хүндэтгэлтэйгээр хүлээн авлаа.

Аймгийн Засаг даргын Тамгын газрын үйл ажиллагааны талаар:

Монгол Улсын Ерөнхийлөгч У.Хүрэлсүх газар тариалангийн бүс нутаг болох манай аймагт ажиллалаа. Төрийн тэргүүн “Бид үйлдвэрлэгч, бүтээгч улс болох ёстай. Хүнсний хэрэглээгээ дотооддоо бүрэн хангаж чаддаг байх учиртай. Монгол Улсыг хүнсээр хангахад гол үүрэгтэй аймаг бол Сэлэнгэ” гэдгийг уулзалтын үеэн тодотгон тэмдэглэж байв. Энэ үеэр аймгийн Засаг дарга Н.Лхагвадорж тариалангийн бүс нутагт тулгамдаж байгаа асуудал болоод “Тэрбум мод” үндэсний хөдөлгөөнд Сэлэнгэ аймаг нийлүүлэгч аймаг болох боломж, давуу талуудыг төрийн тэргүүнд танилцууллаа..

Айлчлалын үеэр Монгол Улсын төрийн тэргүүн хүний гараар бүтсэн Сэлэнгэ аймгийн ногоон гайхамшиг Тужийн нарсанд шинэ тарьцуудыг суулгалаа.

Мөн газар тариалан эрхлэгчдүүн төлөөлөл компаниуд болон Мандал сумын “Макс агро” ХХК-ий үйл ажиллагаатай танилцлаа. Макс групп, “Сүү” ХК нь 2014 онд саалийн үнээний фермер төсөл хэрэгжүүлж, 2014 оны 9-р сард Словак улсаас Монголд анх удаа цэвэр цусны саалийн чиглэлийн хээлтэй Глоштейн үүлдрийн 300 үнээ оруулж ирэн “Макс агро” эрчимжсэн мал аж ахуйн цогцолбор фермийг байгуулсан байна.

Монгол Улсын Төрийн албаны зөвлөл, НҮБ-ын хөгжлийн хөтөлбөрөөс Канад Улсын Засгийн газрын дэмжлэгтэйгээр “Монгол Улсад мэргэжлийн, иргэн төвтэй төрийн албыг төлөвшүүлэх нь” төслийг 2018 оноос хэрэгжүүлж эхэлсэн. Төслийн хүрээнд төрийн албаны шинэтгэлийг эрчимжүүлэх, төрийн албан хаагчдыг чадавхжуулах, төрийн бүтээмжийг нэмэгдүүлэхэд чиглэгдсэн олон сургалт арга хэмжээнүүдийг зохион байгуулж байна. Уг төслөөс 2022 оны 5 дугаар сараас энэ оны 12 дугаар сар хүртэл “Стратегийн баримжаатай хүний нөөцийн удирдлага”, “Ес зүйн зөвлөлийг бэхжүүлэх нь” дэд төслүүдийг хэрэгжүүлэхээр төлөвлөж, төсөлд 6 яам, 5 агентлаг, 3 аймгийн Засаг даргын Тамгын газар сонгогдсоны нэг нь Сэлэнгэ аймаг юм. Дэд төслүүдийн зорилго нь төрийн байгууллагын хүний нөөцийн удирдлагыг төлөвшүүлэх, албан хаагчдыг ёс зүйн зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх суурь нөхцөлийг бүрдүүлэх, сургагч багш нарыг бэлтгэх, ёс зүйн шинэ менежментийг нэвтрүүлэхэд чиглэж, Төрийн албаны тухай хуулийн шинэтгэлийн гол үзэл баримтлал төрийн албыг чадахуйн зарчимд суурилсан шатлан дэвших тогтолцоог бүрдүүлж, мэргэшсэн, тогтвортой, хариуцлагатай төрийн албыг бүрдүүлэх юм.

Сургалтад аймгийн Засаг даргын Тамгын газар, аймгийн Засаг даргын эрхлэх асуудлын хүрээний газар, хэлтэс, албадын даргын нэгжийн дарга, ахлах мэргэжилтнүүд, хүний нөөцийн мэргэжилтнүүд, Эрүүл мэндийн салбарын байгууллагуудын эмч мэргэжилтнүүд, Сүхбаатар сумын Засаг даргын Тамгын газрын албан хаагчид болон ёс зүйн зөвлөлийн дарга, гишүүд нийт 400 орчим төрийн албан хаагчид тусгай хөтөлбөрийн хүрээнд 4 өдөр хамрагдлаа.

Сэлэнгэ аймагт “Гамшгаас хамгаалах иж бүрэн сургууль” 2022 оны 06 дугаар сарын 03-05-ны өдрүүдэд зохион байгуулахтай холбогдуулан Онцгой байдлын ерөнхий газрын дэд дарга, Бригадын генерал Б.Ууганбаяраар ахлуулсан 10 хүний бүрэлдэхүүнтэй ажлын хэсэг тус аймагт ажиллаж 17 сум, 6 тосгонд гамшгаас хамгаалах, аюулгүй амьдрах арга ухааны танхимын сургалт, дадлагыг Онцгой байдлын ерөнхий газар, нийслэлийн Онцгой байдлын газар, Монголын Улаан загалмайн нийгэмлэг зэрэг байгууллагуудаас бүрдсэн 5 ажлын хэсэг 5 чиглэлд (Төвийн бүс, Баруун бүс, Хойд бүс, Зүүн бүс 1, 2) гамшгаас хамгаалах сургалтыг онол 60, дадлага 40 хувьтай зохион байгуулж, нийт 8742 иргэдийг хамрууллаа.

Аймгийн Засаг даргын 2022 оны “Төр захирагааны байгууллагуудын ажлын хуваарыт түр өөрчлөлт оруулах тухай” А/193 дугаар захирамжийн дагуу аймгийн хэмжээнд төр, төсвийн байгууллагууд 2022 оны 05 дугаар сарын 17-ны өдрөөс 10 дугаар сарын 03-ны өдрийг хүртэлх хугацаанд ажлын цагийн 08:00-17:00 цаг болголоо.

Төрийн захирагааны байгууллагуудын гүйцэтгэх албан тушаал буюу дэс түшмэлийн 68, туслах түшмэлийн 65 буюу нийт 133 сул орон тоо зарлагдлаа. Шалгалтыг 06 дугаар сарын 06,07-ны өдрүүдэд хуваарийн дагуу зохион байгуулах юм.

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 2003 оны 105 дугаар зарлигийг хэрэгжүүлэх, эх хэлээ эрхэмлэн дээдлэх үзлийг хойч үедээ өвлүүлэх үүднээс жил бүрийн 05 дугаар сарын эхний 7 хоногт “Үндэсний бичиг үсгийн баяр”-ын арга хэмжээг зохион байгуулдаг бөгөөд энэ өдрөөр Монгол хэлний тухай хуулийг хэрэгжүүлж, 2025 оноос төрийн болон орон нутгийн өөрөө удирдах байгууллага албан бичгээ кирилл болон үндэсний хос бичгээр хөтлөх болсонтой холбогдуулан бэлтгэл ажлыг аймгийн хэмжээнд хангуулах зорилгоор “Үндэсний бичигтэн 2022-2024” хөдөлгөөний нээлтийн арга хэмжээг зохион байгуулж 61 байгууллагын 420 албан хаагч хамрагдсан.

Аймгийн Засаг даргын нэрэмжит аймгийн аварга шалгаруулах Цэрэг-спортын “ДӨЛ-2022” цогцолбор тэмцээнийг сум, бүс, аймаг гэсэн 3 үе шаттай зохион байгуулсан ба аймгийн ерөнхий боловсролын 34 сургуулийн 1700 гаруй сурагчид хурд хүч, авхаалж самбаа, авьяас чадвар, мэдлэг оюунаа сорин өрсөлдсөнөөс

- “Тэргүүн” байранд Мандал сумын ерөнхий боловсролын 2 дугаар сургуулийн Б.Тэмүүжин захирагчтай “Сүлд” тасаг шилжин явах цом, алтан медаль, өргөмжлөл, дурсамж, мөнгөн шагнал, Улсын аварга шалгаруулах тэмцээнд оролцох эрхийн бичгээр
- “Дэд” байранд Мандал сумын Ерөнхий боловсролын 1 дүгээр сургуулийн Б.Билгүүндалай захирагчтай “Шонхор” тасаг мөнгөн медаль, өргөмжлөл, дурсамж, мөнгөн шагналаар
- “Гутгаар” байранд Мандал сумын Түнхэл тосгоны ерөнхий боловсролын 5 дугаар сургуулийн Б.Тэмүүжин захирагчтай “Альфа” тасаг хүрэл медаль, өргөмжлөл, дурсамж, мөнгөн шагналаар,
- “Тусгай” байранд Зүүнбүрэн сумын ерөнхий боловсролын сургуулийн Б.Сансар захирагчтай “Сүлд” тасаг өргөмжлөл, дурсамж, мөнгөн шагналаар,
- “Тусгай” байранд Алтанбулаг сумын ерөнхий боловсролын сургуулийн Б.Баярсайхан захирагчтай “Бүргэдэй” тасаг тус тус шалгарсан.

Монгол Улс “Энхийг дэмжих” ажиллагаанд оролцож эхэлсний 20 жилийн ойг утгаж Төрийн цэргийн болон Хууль сахиулах байгууллагууд “Нээлттэй хаалганы өдөр”-өөр сургалт сурталчилгааны ажил мөн Монгол Улсын баатар Ж.Нэхийтийн нэрэмжит хилийн цэргийн 0101 дүгээр ангитай хамтран Сүхбаатар сумын Г.Бумцэндийн нэрэмжит

Улсын тэргүүний нэгдүгээр сургуулийн сурагчдад “Эх оронч хүүхдүүд” өдөрлөгийг тус тус зохион байгууллаа. Өдөрлөгийн үеэр сурагчдыг анги байгууллагын үйл ажиллагаатай танилцуулж, хил хамгаалах албанд хэрэглэж байгаа зэвсэг, техник, хувцас хэрэгсэл, хүнсний хангалт зэрэгтэй танилцуулах хичээл явуулсан. Мөн хилийн салбаруудад очиж шалган нэвтрүүлэх алба болон гэрээт хилчдийн үйл ажиллагаатай танилцан, албаны нохойн үзүүлэх тогтолтыг үзүүлж сонирхуулсан.

Өдөрлөгийн төгсгөлд хүүхдүүдэд автоматын 12,13 дугаар нормативаар тэмцээн зохион байгуулж, сурагчдад хилч эх оронч үзлийг төлөвшүүлэх, хил хамгаалалтын талаар ойлголт өглөө.

Сэлэнгэ аймгийн Төрийн цэргийн болон Хууль сахиулах байгууллагуудаас Энхийг дэмжих ажиллагаанд аймгийн Засаг даргын Тамгын газрын Цэргийн штабаас 3, Хилийн цэргийн 0101 дүгээр ангиас 22, Хилийн цэргийн 0243 дугаар ангиас 16, Онцгой байдлын газраас 6, Цагдаагийн газраас 7, Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх газраас 1, нийт 55 үүнээс 2 эмэгтэй цэргийн алба хаагч үүрэг гүйцэтгэх ажиллагаанд оролцож байсан.

Аймгийн Онцгой комиссын үйл ажиллагааны талаар:

Аймгийн Онцгой комиссын Шуурхай штабаас дэлхийн дахинд тархаад буй коронавирус /Ковид-19/-ын халдвартын тохиолдол гарч, халдвартлах эрсдэл бий болсонтой холбоотойгоор урьдчилан сэргийлэх, хариу арга хэмжээ авах чиглэлээр Онцгой комиссын орлогч, Шуурхай штабын дарга, аймгийн Засаг даргын орлогч Ц.Рэгзэдмаагаар ахлуулсан Онцгой байдлын газрын 7, Цагдаагийн газрын 1, Мэргэжлийн хяналтын газрын 4, Эрүүл мэндийн газрын 1 нийт 13 албан хаагч өглөөний 09:00-21:00 цаг хүртэл ажиллан аймгийн Онцгой комиссын даргаас хийж хэрэгжүүлэх ажил, арга хэмжээний талаар өгсөн үүрэг чиглэл, мэргэжлийн байгууллагуудаас хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ, нөхцөл байдлын мэдээллийг хүлээн авч холбогдох шийдвэрийг гаргаж, сумдын Онцгой комиссын дарга наарт үүрэг чиглэл хүргүүлж, хэрэгжилтийг ханган ажиллаж байна.

Аймгийн Онцгой комиссын даргаас хийж хэрэгжүүлэх ажил, арга хэмжээний талаар өгсөн үүрэг чиглэл, мэргэжлийн байгууллагуудаас хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ, нөхцөл байдлын мэдээллийг хүлээн авч холбогдох шийдвэрийг гаргаж, сумдын Онцгой комиссын дарга наарт үүрэг чиглэл хүргүүлж, хэрэгжилтийг ханган ажиллаж байна.

Шуурхай штабын 70363684, 70360119 дугаарын утсанд мэдээлэл хүлээн авч ажиллаж байна.

Аймгийн Засаг даргын Тамгын газрын цахим хуудас болон Онцгой байдлын газрын цахим хуудсанд Онцгой байдлын газар, “Дэлхийн Зөн Монгол” Олон Улсын байгууллагатай хамтран “Яагаад амны хаалт зүүх ёстой вэ?”, “Гараа яагаад угаах ёстой вэ?”, “Хамтын хүчээр халдвараас сэргийльвэ”, “Ковидгүй Сэлэнгийн төлөө” шторк, аймгийн Онцгой комиссын мэдээ, мэдээллийг 2 удаа байршуулж, 500 хандалт авсан.

Аймгийн хэмжээнд коронавируст халдварт /Ковид-19/-ын цар тахлын 1 дүгээр давлагаанд 217, 2 дугаар давлагаанд 4849, 3 дугаар давлагаанд 13783, 4 дүгээр давлагаанд 8442 нийт 27600 тохиолдолд батлагдаж 2022 оны 05 дугаар сарын байдлаар 27553 иргэн эдгэрч, 62 хүн нас барж, Ковидын эмчилгээний тасагт 8 гэрийн эмчилгээнд 36 иргэн өрх болон сум, тосгоны Эрүүл мэндийн төвийн хяналтад байна. Сэлэнгэ аймагт 27600 тохиолдол батлагдсанаас ойрын хавьтал 11846, дам хавьтал 5707, нийт 17553 ойрын болон дам хавьтал тогтоогдож байна.

05 дугаар сарын байдлаар коронавируст халдварт /Ковид-19/-ын 157 тохиолдол шинээр бүртгэгдэж, 113 хүн эдгэрч, 0 нас барагт бүртгэгдсэн.

Өссөн дүнгээр I тун 70468, II тун 66422, III тун 37424, IV тун 7117 тус тус хийгдээд байна.

Онцгой байдлын ажил үйлчилгээний талаар:

Тайлант хугацаанд объектын гол түймрийн 18, ой, хээрийн түймрийн 5 нийт 23 гамшиг осол, гол түймрийн дуудлагаар гарч ажилласаа.

Гамшгаас хамгаалах улсын хяналтын чиглэлээр Онцгой байдлын газрын 2022 оны гүйцэтгэлийн төлөвлөгөө, Онцгой байдлын ерөнхий газрын даралсан “Газрын тос, газрын тосны бүтээгдэхүүний агуулах, шатахуун түгээх станц, Хий цэнэглэх станц, агуулах, АХЦС-ын барилга байгууламж”-д Гамшгаас хамгаалах болон Галын аюулгүй байдлын тухай хууль, стандарт, норм, нормативын баримтын бичгийн хэрэгжилтийг хангуулах төлөвлөгөөт болон гүйцэтгэлийн хяналтын шалгалтын удирдамж, аймгийн хэмжээнд 2022 онд зохион байгуулах гамшгаас хамгаалах иж бүрэн сургууль, бэлэн байдлын үзлэг, удирдах бүрэлдэхүүний сургалтын хуваарь, Гамшгаас хамгаалах болон галын аюулгүй байдлыг хангуулах төлөвлөгөөт, төлөвлөгөөт бус болон гүйцэтгэлийн хяналт шалгалтын хуваарь, гамшгаас урьдчилан сэргийлэх нэгдсэн арга хэмжээний хуваарийг тус тус батлах тухай аймгийн Засаг даргын 2022 оны А/53 дугаар захирамж, Онцгой байдлын газрын дарга, газрын орлогч, урьдчилан сэргийлэх тасгийн дарга нарын өгсөн үүрэг даалгаврыг тус тус удирдлага болгон хэрэгжүүлэн ажилласан.

Хяналт шалгалтын ажлын мэдээг нэгтгэсэн дун:

Шалгалтад хамрагдсан объектын тоо	Зерчил					Захиргааны арга хэмжээ					Хэвлэл мэдээллийн сургалтын тоо
	Илрүүлсэн зерчилин тоо	Шалгалтын явцад арилгүүлсан зерчилин тоо	Агаа хэмжээ авагдсан субъектын тоо	Торгуулжин хэмжээ /төгрөгөөр/	Эзавал биенчүүлэх албанлаардлагчн тоо	Альянсийн тоо	Танигчилжүүлжн тоо	Ажиллагаа зогсох тогтолцын тоо	Сургалт дашигаа, заяварчилгааны тоо, хувцас		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
54	97	19	2	200000	4	23	-	12 ажилтан 1 цаг лекц	1	9	

Мэргэжлийн хяналтын үйл ажиллагааны талаар:

Аймгийн хэмжээнд 17 сум 6 тосгоны ахуйн гаралтай хог хаягдлын төвлөрсөн цэг, Сүхбаатар сумын 8 баг, ерөнхий боловсролын 1 сургууль, сургуулийн өмнөх боловсролын 1 байгууллага, айл өрхийн нийт 86 дээж авч хөрсний бохирдолт тодорхойлж үнэлэлт дүгнэлт өгөх зорилгоор итгэмжлэгдсэн лабораторид шинжилгээнд хамруулж, 15 сумын үндны усны эх үүсвэр 32 цэг, ерөнхий боловсролын 35 сургууль, 7 сургуулийн дотуур байр, сургуулийн өмнөх боловсролын 43 байгууллага, мэргэжлийн сургалт үйлдвэрлэлийн 2 төв, 7 эрүүл мэндийн төв, 27 ус түгээх байр, төвлөрсөн шугамд холбогдсон 30 айл өрхийн нийт 346 дээж авч шинжилгээнд хамруулж улсын байцаагчийн 98 дүгнэлтийг үйлдэж холбогдох байгууллагын удирдлагаад хүргүүллээ.

Эрүүл ахуйн нян судлалын лабораторийн шинжилгээний дүнгээр стандартын шаардлага хангахгүй гарсан ерөнхий боловсролын 4 сургууль, сургуулийн өмнөх боловсролын 3 байгууллагын удирдлага, сумдын Засаг дарга нарт газрын даргын 7

мэдэгдэл, харьяалах нутаг дэвсгэрийн хүн амыг эрүүл ахуйн шаардлага хангасан ундны усаар хангах, ундны усны эх үүсвэрт эрүүл ахуйн хамгаалалтын бус тогтоох, ус түгээх байрыг стандартын шаардлагад нийцүүлж ажиллах тухай улсын байцаагчийн 7 заалт бүхий албан шаардлагыг хүргүүлж, ундны усанд эрүүл ахуйн нян судлалын хяналтын лабораторийн шинжилгээний дүнгээр зэрэг гарсан 7 байгууллагын хоол үйлдвэрлэлээс давтан дээж авч ажиллалаа.

Аймгийн хэмжээнд үйл ажиллагаа явуулж байгаа 35 ерөнхий боловсролын сургуулийн үдийн хоолонд хамрагдах 375 анги бүлгийн 10869 хүүхдийн үдийн хоолны дээжийг авч хоолны илчлэг тодорхойлуулах зорилгоор аймгийн Мэргэжлийн хяналтын газрын итгэмжлэгдсэн лабораторийн шинжилгээнд хамруулж, сургуулийн тогоочоос 1 өдрийн хүнсний бүтээгдэхүүний зарцуулалтын судалгаанд авч нэгтгэн үдийн хоолны дундаж илчлэг, шим тэжээлт бодисын хэмжээг тооцон, хяналт шинжилгээний явцад ерөнхий боловсролын сургуулийн хоол үйлдвэрлэлтэй холбоотой 62 зөрчил дутагдлыг илрүүлж, газар дээр нь 28 буюу 45 хувийг нь арилгуулж, зөрчил дутагдлыг арилгуулахаар улсын байцаагч нарын зөвлөмжийг хүргүүлэн ажиллалаа.

Сэлэнгэ аймагт үйл ажиллагаа явуулж байгаа хүнсний үйлдвэр 2, хүнсний худалдаа үйлчилгээний 36, хоол үйлдвэрлэлийн 6, баар, караоке 5, хүргэлтийн хоолны үйлчилгээ 1 нийт 50 обьектыг хамруулан ажиллаж, урьдчилан сэргийлэх хяналт шалгалтын явцад 91 зөрчлийг илрүүлж, 55 буюу 61 хувийг нь газар дээр нь арилгуулж, 1 обьектын үйл ажиллагааг зогсоож, зөрчил дутагдал гаргасан 6 аж ахуйн нэгжид 104 заалттай улсын байцаагч нарын хамтарсан албан шаардлагыг өгч хэрэгжилт 55 хувьтай, шалгалтын явцад 4 аж ахуйн нэгжийн хадгалалтын горим зөрчсөн, хадгалах хугацаа дууссан 8 нэр төрлийн 54 ширхэг, 148.000 төгрөгийн хүнсний бүтээгдэхүүнийг байгууллагын дотоод хяналтаар устгүүлж, 1 аж ахуйн нэгжийн хэрэглэж дуусах хугацаа нь хэтэрсэн 27 нэр төрлийн 136 ширхэг 1.225.050 төгрөгийн хүнсний чанар, аюулгүй байдлын шаардлага хангахгүй зөрчилтэй хүнсний бүтээгдэхүүн худалдаалж байсан аж ахуйн нэгжийг 5000.0 төгрөгийн шийтгэврийн арга хэмжээ авч, хураагдсан хүнсний бүтээгдэхүүнийг эрх бүхий албан тушаалтны шийдвэрээр хураан авсан хөрөнгө, эд зүйл хэрэгслийг үнэлэх, худалдан борлуулах устгах талаар шийдвэр гаргах хэрэгжилтэд хяналт тавих орон тооны бус зөвлөлд зохих журмын дагуу устгүүлахаар шилжүүлсэн.

Эх үрсийн баярыг тохиолдуулан болзошгүй эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх хүнсний аюулгүй байдлыг хангуулах чиглэлээр телевиз 1, постер 6, мэдэгдэл 3, сээрэмжлүүлэг 6, 6 төрлийн улсын байцаагчийн зөвлөмжийг 680 аж ахуйн нэгж, иргэнд хүргүүлэн ажиллалаа.

Стандарт, хэмжил зүйн үйл ажиллагааны талаар:

Бүтээгдэхүүний баталгаажуулалт: Сайхан сумын “Хөтөл жимсгэнэ” ХХК-ий Салями, Баялаг, Зочин, Аялалын зоог зэрэг 1 нэрийн 4 бүтээгдэхүүнд үнэлгээ хийж Мэргэжлийн хяналтын газрын итгэмжлэгдсэн лабораторид сорилт шинжилгээнд оруулж 3 жилийн хугацаатай тохирлын гэрчилгээ олголоо.

Үйлчилгээний баталгаажуулалт: Ерөө, Хүдэр, Шаамар, Цагааннуур, Сүхбаатар, Сант, Мандал, Алтанбулаг сумдын 56 аж ахуйн нэгж, иргэний үйлчилгээний газрыг тохирлын үнэлгээнд хамруулж 58 үйлчилгээний газарт 1 төрөл бүрийн бараа, 11 хүнсний муҳлаг, 29 хүнсний дэлгүүр, 4 минимаркет, 1 супермаркет, 1 зоогийн газар, 2 кафе, 3 цайны газар, 1 амралтын газар, 1 гоо сайхны цэг, 2 караоке үйлчилгээ, 2 зочид буудлын үйлчилгээнд МУ-ын “Худалдааны газар, түүний үйлчилгээ үндсэн шаардлага MNS 5021:2007”, “Хоолны газрын ангилал, зэрэглэл. Үндсэн шаардлага MNS

4946:2005”, “Хэрэглэгчдэд зориулсан үйлчилгээ Зочид буудлын үйлчилгээний чанарын зэрэглэл, үндсэн шаардлага MNS 5927:2008”, “Амралтын газар, жуулчны баазад тавих ерөнхий шаардлага MNS 6043:2019”, “Хэрэглэгчдэд зориулсан үйлчилгээ. Гоёлын гоо заслын үйлчилгээнд тавих шаардлага.” MNS 5567:2006, “Хэрэглэгчдэд зориулсан үйлчилгээ. Караокед тавих ерөнхий шаардлага” MNS 6909:2021 стандартын шаардлагын дагуу тохирлын үнэлгээ хийж, тохирлын гэрчилгээг 1-2 жилийн хугацаатай олголоо.

Стандарт, мэдээллийн салбар сангаас 13 аж ахуй нэгж, байгууллага иргэний захиалгын дагуу 45 нэрийн 52 стандартын борлуулалтад хийж, мэдээлэл арга зүйн зөвлөмж өгч ажилласан.

Эзлэхүүн хэмжлийн төрлөөр: 15 сумын 37 шатахуун болон хийгээр цэнэглэх станцын 127 хэмжих хэрэгслийг ээлжит баталгаажуулалтад хамруулав.

Механикийн хэмжлийн төрлөөр: Худалдаа үйлчилгээнд ашиглагдаж буй 113 ширхэг жинг шалган баталгаажуулав.

Цахилгаан хэмжлийн төрлөөр: Сүхбаатар, Алтанбулаг сумын айл өрх, аж ахуй нэгж, байгууллагын үйл ажиллагаанд ашиглагдаж буй 1 ба 3 фазын 604 ширхэг цахилгааныг тоолуурыг шалган ээлжит баталгаажуулалтад хамруулсан.

Дулаан даралтын хэмжлийн төрлөөр: Эмнэлэг, эрүүл мэндийн үйл ажиллагаанд ашиглагдаж буй 23 ширхэг цусны даралтын аппарат, 7 ширхэг манометр шалган баталгаажуулав.

Шалгалт тохируулга төрлөөр: 2 лабораторийн 1 багц туухай, 2 ширхэг шилэн хэмжүүрт шалгалт тохируулга хийлээ.

Хоёр. Эдийн засаг, санхүүгийн бодлогын хүрээнд:

Тус сард 754 баримтаар 9,7тэрбум төгрөгийн төсөвт байгууллагуудын төлбөр тооцоог хянан гүйцэтгэлээ.

Аймгийн 04 дүгээр сарын төсвийн гүйцэтгэлийн нэгдсэн мэдээг гаргаж Статистикийн хэлтэст хугацаанд нь хүргүүлж, мөн сарын аймгийн орлогын гүйцэтгэлийн мэдээг Татварын хэлтэстэй тулган баталгаажуулж, төсвийн гүйцэтгэлийн мэдээг сар бүр аймгийн web сайт, шилэн данс болон ил тод самбарт байршуулан ажиллалаа.

Орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгө оруулалтын санхүүжилтийг сум бүрд хуваарилан тавьж, тусгай зориулалтын шилжүүлгийн санхүүжилт олгосон.

1.Төсвийн гүйцэтгэлийн талаар:

Д/д	Үзүүлэлтүүд	Төлөвлөгөө	Гүйцэтгэл	Хувь
	1. Орон нутгийн төсвийн нийт орлого	30,495,351.0	21,992,789.2	72.1
1.1	Орон нутгийн төсвийн орлого	17,992,060.6	10,387,317.1	57.7
	Үүнээс: Аймгийн төсвийн орлого	7,468,970.7	2,624,445.9	35.1
	Сумдын төсвийн орлого	10,523,089.9	7,762,871.2	73.8
1.2	Сумдаас авах орлогын шилжүүлэг	1,279,644.2	498,180.7	38.9
1.3	Орон нутгийн хөгжлийн нэгдсэн сангаас олгох шилжүүлэг	3,634,772.6	3,221,632.5	88.6
1.4	Урьд оны улдэгдэл /Орон нутгийн орлого/	5,592,207.0	5,592,207.0	100
1.5	Урьд оны улдэгдэл /Орон нутгийн хөгжлийн сан/	1,996,666.6	1,996,666.6	100
1.6	Сум хөгжүүлэх сангийн орлого	844,922.1	148,944.4	17.6

1.7	Төсөвт байгууллагын өөрийн орлого	84,999.0	147,840.9	173.9
2. Орон нутгийн төсвийн нийт зарлага	30,495,351.0	17,063,739.5	56.0	
2.1 Орон нутгийн төсвийн нийт зарлага	30,495,351.0	17,063,739.5	56.0	
Үүнээс Сумдын орон нутгийн байгууллагуудын зарлага	19,292,673.2	11,251,437.2	58.3	
Сумдын орон нутгийн хөгжлийн сан	687,575.3	37,440.2	5.4	
Аймгийн шууд харьцаг байгууллагуудын зарлага	10,515,102.5	5,774,862.1	54.9	
Үүнээс Аймгийн төсвийн хөрөнгө оруулалт	1,100,259.5			
Аймгийн орон нутгийн хөгжлийн сан	2,034,346.3	274,000.0	13.5	
Халамжийн сан	61,313.2	45,953.0	74.9	
Шууд харьцаг төсвийн байгууллагуудын зарлага	6,719,183.5	5,080,035.0	75.6	
Аймгийн Засаг даргын нөөц хөрөнгө	600,000.0	374,874.1	62.5	
3. Аймгаас олгосон санхүүгийн дэмжлэг орлогын шилжүүлэг	6,221,156.4	6,025,280.9	96.9	
3.1 Сумдад олгосон санхүүгийн дэмжлэг	2,803,648.4	2,803,648.4	100.0	
3.2 Сумдад олгосон орон нутгийн хөгжлийн сангийн орлогын шилжүүлэг	2,053,161.7	2,053,161.7	100.0	
Үүнээс Хот тохижуулахын урсгал зардалд	47,114.0	47,114.0	100.0	
Мал эмнэлгийн үйлчилгээний зардалд				
Хөрөнгө оруулалтын зардалд	2,006,047.7	2,006,047.7	100.0	
3.3 Аймагт олгосон орон нутгийн хөгжлийн сангийн орлогын шилжүүлэг	1,364,346.3	1,168,470.8	85.6	
Үүнээс Хөрөнгө оруулалтын зардалд	1,194,195.7	998,320.2	83.6	
Мал эмнэлгийн үйлчилгээний хяналтын зардалд	148,500.0	148,500.0	100.0	
Усан хангамжийн татаас	21,650.6	21,650.6	100.0	
4. Тусгай сангуудын з арлага	844,922.1	148,944.4	17.6	
4.1 Сумдын сум хөгжүүлэх сан	844,922.1	148,944.4	17.6	

2.Өргөн хэрэглээний барааны үнэ:

Өргөн хэрэглээний барааны нэр төрөл	2021 – IV	2022 – IV	2022 – IV
			2021 – IV
1.ХҮНСНИЙ БАРАА			
Талх, гурил, будаа	1 300	1 550	119.2
Гурил /Алтантария/ зэрэг /кг/	1 300	1 400	107.7
Талх /орон нутгийн, ш/	2 500	3 500	140.0
Нарийн боов /кг/	2 500	3 100	124.0
Будаа /кг/	2 500	3 200	128.0
Эпсэн чихэр /кг/			
1.2 МАХ МАХАН БҮТЭЭГДЭХҮН			
Хонины мах /кг/	8 500	9 500	111.8
Үхрийн мах /кг/	10 000	12 500	125.0
Адууны мах /кг/	8 000	8 500	106.3
Ямааны мах /кг/	7 500	8 500	113.3
Дотор мах цувдай /цусгий/	5 000	4 000	80.0

Хиам /чанасан, кг/	11 000	14 500	131.8
1.3. СҮҮ, СҮҮН БҮТЭЭГДЭХҮҮН, ӨНДӨГ			
Сүү /задгай, л/	1 900	2 300	121.1
Сүү / савласан, л/	3 000	3 800	126.7
Тараг /задгай, л/	2 100	2 800	133.3
Хорхой ааруул /задгай, чихэртэй, кг/	16 500	23 000	139.5
Айраг /л/	5 000		
Хуурай сүү /кг, Орос, 25% тоослогтой/	4 500	5 900	131.1
Өндөг /ш/	530	400	75.5
Бух төрлийн өөх тос			
Ургамлын тос /л/	6 300	6 100	96.8
Өөхөн тос /кг/	2 500	2 500	100.0
Шар тос /кг/	15 000	25 000	166.7
Масло /задгай, кг/	4 500	6 100	135.6
1.4. ХҮНСНИЙ НОГОО			
Төмс /кг/	1 200	1 400	116.7
Лууван /кг/	1 500	2 500	166.7
Манжин /кг/	1 750	2 500	142.9
Байцаа /кг/	1 500	3 000	200.0
Сонгино /кг/	3 000	2 500	83.3
Өргөст хэмх /шилтэй, дарсан/	4 500	6 000	133.3
Алаг салат /шилтэй, Urbanek, 630гр/	3 000	4 300	143.3
2. ШАТАХУУН			
Бензин А - 80	1 400	2 450	175.0
Бензин А - 92	1 470	2 500	170.1
Дизелийн тулш	2 090	3 135	150.0

Гурав. Хууль, эрх зүйн бодлогын хүрээнд:

Монголын Хуульчдын холбооноос жил бүрийн 05 дугаар сарын 01-ний өдрийг "Хуульчийн Про боно" өдөр болгон тэмдэглэдэг бөгөөд Монголын Хуульчдын Нэгдсэн холбооны Сэлэнгэ аймаг дахь салбараас хуулийн болон төр захиргааны байгууллагуудын хамтарсан өдөрлөг арга хэмжээг аймгийн төв Сүхбаатар сумын Партизаны талбайд зохион байгууллаа. Өдөрлөгт аймгийн Засаг даргын Тамгын газрын Хууль, эрх зүйн хэлтэс, Монголын өмгөөлөгчдийн холбооны Сэлэнгэ аймаг дахь салбар зөвлөл, аймгийн Шүүх, Прокурор, Шүүхийн шийдвэр гүйцэтгэх газар, Цагдаагийн газар, Гадаадын иргэн, харьяатын хойд бус дэх газар, Хүний эрхийн үндэсний комисс, аймгийн Эрүүл мэндийн газар, Мэргэжлийн хяналтын газар, Хүнс, хөдөө аж ахуйн газар, Хөдөлмөр, халамжийн үйлчилгээний газар, Газрын харилцаа, барилга хот байгуулалтын газар зэрэг 20 орчим байгууллага оролцож, үйл ажиллагаагаа сурталчлан, зөвлөгөө мэдээллээр иргэдэд үйлчилгээ үзүүлсэн.

Улсын бүртгэлийн хэлтэс: Иргэний бүртгэлийн талаар

- Төрсний бүртгэл - 145 /эрэгтэй-85, эмэгтэй-60/
- Гэрлэлтийн бүртгэл - 34
- Гэрлэлт цуцалсны бүртгэл - 19
- Үрчлэлт - 7
- Эцэг тогтоолт - 10
- Овог эцэг /эх/-ийн нэр, нэр өөрчилсний бүртгэл - 6

- Нас баралт - 68
- Нийт олгосон иргэний үнэмлэх - 483
- Шинээр олгосон иргэний үнэмлэх - 175
- Дахин олгосон иргэний үнэмлэх - 84
- Иргэний үнэмлэхийн хугацаа дуусч авсан - 224
- Гадаад паспорт олголт - 2296
- Аймаг хотоос бүр мөсөн шилжин ирсэн - 154
- Хот доторх шилжилт хөдөлгөөн - 155 тус тус бүртгэгдсэн байна.
- Газар өмчлөх, эзэмшиг, ашиглах эрхийн улсын бүртгэлийн талаар:
- Хүлээн авсан мэдүүлгийн тоо - 1379
- Аянхны бүртгэл - 380
- Өмчлөх эрх шилжих гэрээ - 262
- Барьцааны гэрээ - 626
- Бүртгэлд өөрчлөлт оруулах - 61
- Лавлагагаа хуулбар - 24
- Нийт бичигдсэн гэрчилгээний тоо - 697

Цагдаагийн газар: Аймгийн хэмжээнд бүртгэгдсэн гэмт хэрэг, зөрчлийн мэдээ /урьдчилсан байдлаар/

Д/д	Үзүүлэлт	2021. V	2022. V	Өсөлт, бууралт	Хувь
	Нийт бүртгэгдсэн гомдол мэдээлэл	1241	1630	389	31.3 хувиар өссөн
1	Үүнээс: Гэмт хэргийн шинжтэй гомдол мэдээлэл	429	590	161	37.5 хувиар өссөн
	Үүнээс: Зөрчлийн шинжтэй гомдол мэдээлэл	812	1040	228	28.0 хувиар өссөн
2	Нийт бүртгэгдсэн гэмт хэрэг	231	333	102	44.1 хувиар өссөн
3	Нийт бүртгэгдсэн зөрчил	3906	11872	7966	3 дахин өссөн

Архивын тасаг: Төрийн архивын мэдээллийн нэгдсэн санг үүсгэн, архивын үйл ажиллагааг хурдан шуурхай, баталгаатай, олон талт, хүртээмжтэйгээр цахим тогтолцоог үүсгэх зорилгоор e-document.gov.mn программыг Архивын өрөнхий газраас шинээр нэвтрүүлсэн. Тус системийн талаар Архивын өрөнхий газраас зохион байгуулсан сургалтад хамрагдсан.

Үүнтэй холбогдуулан E-documents.gov.mn программд 157 хөмрөгийн жагсаалт, хөмрөгийн нэрийн өөрчлөлт, байгууллагын жагсаалт, байгууллагын нэрийн өөрчлөлт, зохион байгуулалтын жагсаалт, зохион байгуулалтын нэрийн өөрчлөлтийг шивж оруулсан.

2022 онд Төрийн архиваас зохион байгуулах хяналт шалгалтын удирдамж болон сургалтын төлөвлөгөөг тус тус боловсруулж батлуулсан. Удирдамжийн дагуу Байгаль, орчин аялал жуулчлалын газар, Боловсрол шинжлэх ухааны газар, Мал эмнэлгийн газар, Мэргэжлийн хяналтын газар, Нийгмийн даатгалын хэлтсүүдийн архив, албан хэрэг хөтлөлтийн үйл ажиллагаанд хяналт шалгалт хийх тухай мэдэгдлийг хүргүүлж, бэлтгэл ажлыг ханган ажилласан.

Иргэд, байгууллагын хүсэлтийн дагуу цахим, мастер хувь, болон цаасан суурьтай баримтаас архивын хуулбар 514, магадалгаа, тодорхойлолт 20, мөн онлайн захиалгын дагуу 10 иргэнээс ирсэн хүсэлтийг шийдвэрлэн 30 лавлагааг гаргаж иргэнд хүргүүлсэн.

Дөрөв. Нийгмийн хөгжлийн бодлогын хурээнд:

Боловсрол, соёл урлаг, спортын талаар: Сурагчдын сурлагын хоцрогдлыг нөхөх, арилгах чиглэлээр зохион байгуулж байгаа ажил, судлагдахуун бүрийн төлөвлөлтийг үзэж, багш, ажилтнуудад мэргэжлийн онол, арга зүй зөвлөгөө өгөх зорилгоор зөвлөн туслах ажлыг зохион байгуулж Мандал сумын Тарни сургууль, цэцэрлэгийн цогцолбор, Хэрх тосгоны сургууль, цэцэрлэг, Зүүнхараа политехник коллеж, Сүхбаатар сумын 5,6, Спорт сургуулиуд дээр ажиллаж, 103 цагийн хичээл, үйл ажиллагааг ажиглаж, 172 багш, ажилтанд мэргэжил, арга зүйн зөвлөгөө өгч ажиллалаа.

Боловсролын үнэлгээний төвийн чиглэлийн дагуу төрийн болон орон нутгийн өмчийн ерөнхий боловсролын сургуулийн багшийн ажлын гүйцэтгэл үр дүнг үнэлж, урамшуулал олгох зорилго бүхий гүйцэтгэлийн үнэлгээг "Гүйцэтгэлийн үнэлгээ 2022" шалгалтыг зохион байгуулж, 1000 гаруй багшийн 12500 гаруй сурагчдыг хамруулан шалгалтыг зохион байгуулсан.

БШУС-ын сайдын 2018 оны А/425 тоот "Ерөнхий боловсролын сургуулийн суралцагчийн болон сургалтын чанарын үнэлгээний журам"-ын дагуу төгсөх, дэвших шалгалтыг зохион байгуулахад сургууль бүр өөрийн онцлогт тохируулан хугацааг төлөвлөж, зохион байгуулахаар бэлтгэж байна. 2021-2022 оны хичээлийн жилийн анги дэвших болон улсын шалгалтын чиглэл өгч блюпринт боловсруулан хүргүүлж, ирсэн жишиг даалгаврыг нэгтгэн бага боловсролын группд байршуулан бага ангийн анги дэвших шалгалтуудыг сургууль бүр авч эхлээд байна.

"Хүүхдийн өмнө үүрэг хүлээгчдийн цахим чуулган"-д ерөнхий боловсролын сургууль, цэцэрлэгийн багш, удирдах болон бусад ажилтны төлөөлөл 1430 хүн 35 цэгээс оролцлоо.

"Тусгай хэрэгцээт боловсрол шаардлагатай хүүхдэд үзүүлэх эрүүл мэнд, боловсрол, нийгмийн хамгааллын үйлчилгээг сайжруулах төсөл" 2-ын хурээнд боловсруулсан ерөнхий боловсролын сургууль, цэцэрлэгийн багш наарт зориулсан арга зүйн 8 төрлийн 713 ширхэг ном, хэрэглэгдэхүүнийг хүргүүлж ажиллалаа.

IELTS болон PTE шалгалтын ялгаатай талууд болон PTE шалгалтын талаарх дэлгэрэнгүй мэдээлэл авах вебинарт англи хэлний 28 багш, ОХУ-ын Ерөнхийлөгчийн төслөөр Монголын хөдөө, орон нутгийн орос хэлний багш наарт зориулсан Уралын их сургуулийн багш нар удирдан явуулж байгаа заах арга зүйн онлайн лаборатори сургалтад Орос хэлний 30 багшиг тус тус хамрууллаа..

"Монгол дахь Америкт Төгсөгчдийн Холбоо" (MASA)-с зохион байгуулсан "Rural Outreach Program-2022" арга хэмжээ Мандал, Сүхбаатар суманд тус тус зохион байгуулгаждаж Америкт төгсөгчид ахлахангийн сурагчдад мэргэжил сонголт, өөрсдийн Америкт сурсан түүхээсээ хуваалцаж, Америкийн дээд боловсролын Монгол дахь албан ёсны хөтөлбөр болох "EducationUSA Mongolia"-ын зөвлөхүүд Америкт сурх боломжуудын талаар зөвлөгөө мэдээлэл өглөө.

"Илүүдэл жингүй-Эртэч Монгол" аяны хаалтын ажиллагааг зохион байгуулж нийт 400 гаруй төр, төсвийн болон сумдын ахмадууд хамрагдаж, төрийн албан хаагчид, иргэдийн дунд шугаман бүжиг, ахмадын дунд хийн дасгалын тэмцээн, "Унадаг дугуй ба Эрүүл Сэлэнгэ 2022", Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн арга хэмжээг тус тус зохион байгуулж нийт 60 гаруй дугуйчид, 11 сум 2 тосгоны 112 тамирчид хамрагдсан.

Усан сэлэлтийн спортоор идэвхтэй хичээллэгсэд болон анхан шатны суралцагчдын бие бялдрыг чийрэгжүүлэх усан спортыг орон нутагт сурталчлан таниулах тамирчдын авьяас чадварыг нээн хөгжүүлэх зорилгоор Усан спорт сургалтын төвд "БИ СЭЛЖ СУРСАН" тэмцээнийг зохион байгуулж нийт 30 гаруй хүүхэд оролцлоо.

Бөхийн чөлөөт барилдааны ёсвэр үеийн U17 насны 2022 оны Улсын аварга шалгаруулах тэмцээн "Монгол Улсад чөлөөт бөх үүсч хөгжсөний 60 жилийн ой"-н хүрээнд Улаанбаатар хотноо зохион байгуулагдаж тэмцээнд хот, хөдөөгийн 33 байгууллагын 517 тамирчин хөвгүүд, охидын тус бүр 10 жинд хүч үзэн оролцсон.

Эрүүл мэндийн талаар: Монгол Улсын Засгийн газрын 2017 оны "Журам батлах тухай" 144 дүгээр тогтоол, аймгийн Засаг даргын 2022 оны "Хугацаат цэргийн албаны эзлжит татлага зохион байгуулах тухай" А/126 дугаар захирамж, Эрүүл мэндийн газрын даргын 2022 оны "Хугацаат цэргийн албаны эрүүл мэндийн үзлэгийг зохион байгуулах тухай" А/17 тушаалын хэрэгжилтийг тус тус ханганд хугацаат цэргийн албаны 2022 оны нэгдүгээр ээлжийн эрүүл мэндийн үзлэгийг Мандал, Сайхан, Сүхбаатар сумдад бүсчлэн хамтран зохион байгууллаа. Эрүүл мэндийн үзлэгт хамрагдсан цэргийн насны залуучууд нийт 14 төрлийн нарийн мэргэжлийн эмч нарын үзлэг, 3 төрлийн оношилгоо, 5 төрлийн шинжилгээнд тус тус хамрагдсан бөгөөд нийт 904 залуучууд хамрагдсанас 16,3 хувь нь эрүүл мэндээр тэнцсэн. Үзлэг нийт 10 өдөр үргэлжилсэн бөгөөд цэргийн насны залуучуудын 23,0 хувь Мандал суманд, 23,9 хувь Сайхан суманд, 53,1 хувь Сүхбаатар суманд цэрэг татлагын үзлэгт хамрагдсан байна.

Эрүүл мэндийн санхүүжилтийн шинэчлэл, стратегийн худалдан авалт, эмнэлгийн хагас бие даасан байдлыг бэхжүүлэх нь сургалтын төслийн багтай хамтран анхан болон лавлагaa шатлалын нийт 103 удирдах ажилтан, мэргэжилтнүүд сургалтад хамрагдсан.

Хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн хамгаалал, нийгмийн даатгалын хүрээнд: Нийгмийн халамжийн тэтгэвэр, тэтгэмж, тусламж хөнгөлөлтийн үйлчилгээг зорилтолт бүлэгт түргэн шуурхай, хүнд сурталгүй чанартай хүргэн тайлант сард Халамжийн санд улсын төсвөөс 67034 иргэнд 26630347.6 мянян төгрөгийг олгоод байна.

Олон нийтийн оролцоонд түшиглэсэн халамжийн үйлчилгээний сэргээн засах үйлчилгээг "ЭБУС" эмнэлэг болон "Хараа алтан од" эмнэлэгтэй хамтран Мандал Сүхбаатар сумдын 100 ахмад настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэн, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийг хамруулах ажил 6 дугаар сард зохион байгуулахаар бэлтгэл ажлыг хангаад байна.

Хөдөлмөр эрхлэлтийн нийтлэг үйлчилгээг хүртээмжтэй, чанартай хүргэх үүднээс иргэдэд дараах үйлчилгээг үзүүлж Хөдөлмөрийн зах зээлийн мэдээллийн нэгдсэн санд бүртгэж мэдээлсэн байна. Үүнд:

- Ажил мэргэжлийн чиг баримжаа олгох, зөвлөгөө өгөх, мэдээллээр хангах үйлчилгээнд - 264 иргэн
- Идэвхтэй ажил хайгчаар - 292 иргэн
- Ажил зуучлах үйлчилгээнд - 90 иргэн
- Шинээр бий болсон ажлын байранд - 203 иргэн
- Сул чөлөөтэй 112 - ажлын байр

Идэвхтэй ажил хайгчаар 292 иргэн бүртгүүлсэн ба ажил олгогчоос ирүүлсэн сул чөлөөтэй 112 ажлын байрны захиалгын дагуу 90 иргэнийг ажилд зуучлан идэвхгүйн улмаас 117 иргэн бүртгэлээс хасагдаж ажил хайгч иргэдийн тоо 857 болсон байна. Зуучлагдсан ажлыг үйл ажиллагааны чиглэлээр нь авч үзвэл:

- ХАА-н салбарт - 34
- Уул уурхайн салбарт - 36
- Боловсрол - 5
- Боловсруулах үйлдвэрт - 5
- Бэөний болон жижиглэн худалдаа - 3
- Бусад салбарт - 7

Ажил мэргэжлийн чиг баримжаа олгох, зөвлөгөө өгөх, мэдээллээр хангах ганцаарчилсан болон бүлгийн хэлбэрээр 264 иргэнд үзүүлсэн байна.

Хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих сангаас олгогдох санхүүгийн дэмжлэгийг

- Аж ахуй эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөрт - 29 иргэн
- Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн дэмжих хөтөлбөрт - 13 иргэн
- Ахмадын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөрт - 17 ахмадыг хамруулахаар гэрээ байгуулан бэлтгэл ажлыг ханган ажиллаж байна.

Нийгмийн даатгалын сангийн орлогын төлөвлөгөө 14802949,36 мянган төгрөгийн нийгмийн даатгалын шимтгэл оруулах төлөвлөгөөтэйгөөс 16727796,96 мянган төгрөг хурийтуулж төлөвлөгөөний биелэлт 113,00 хувьтай байна.

21 аймаг, 9 дүүргийн нийгмийн даатгалын 1995-2005 оны 112 лавлагааны хүсэлтийг хүлээн авч 110 лавлагааг гарган хугацаанд хүргүүллээ. Мөн аймаг дотроо 309 иргэд даатгуулагчаас лавлагааны хүсэлтийг авч нийт 421 лавлагааг хугацаанд гаргаж ажиллалаа.

Гэр бүл, хүүхэд залуучуудын хөгжлийн талаар: Хүүхдийн өөрийн сонирхолд тулгуурласан, хүүхдийн оролцоог дэмжсэн, чөлөөт цагаа зөв өнгөрүүлэх, авьяас чадвараа нээн илрүүлэх зорилгоор Мандал хүүхдийн ордны 6 төрлийн дугуйланд 96, Орхонтуул сумын Хүүхэд хөгжлийн төвийн 5 төрлийн дугуйланд 22, нийт 118 хүүхэд хамрагдсан.

“Хүслийн хөтөч” хүүхдийн хөгжил, оролцооны клубээс “Сайн туршлага-өртөөт сургалт”-ыг Хараа бүсийн сургуулиудын 6-9 дүгээр ангийн сурагчдын дунд танхимын болон цахим хэлбэрээр зохион байгууллаа. Тус өртөөт сургалтад ерөнхий боловсролын 6 сургуулийн нийт 1253 сурагчдыг хамруулсан

Хүүхдийн эрхийн хууль зүйн хороо, Хамтарсан багийн хэлэлцүүлгийг үр дүнтэй хийх, цаашид хамтран ажиллах, тайлбар, мэдээлэл солилцох, хүүхдэд хүрч үйлчлэх тусlamжийг цаг алдалгүй, чанартай хүргэх чиглэлээр тухайн орон нутгийн хэмжээнд зохицуулалтын ажил, арга хэмжээг тодруулан, хамтын ажиллагааг бэхжүүлэх зорилгоор Хүүхдийн эрхийн хууль зүйн хорооны гишүүд, Сүхбаатар сумын 8 хамтарсан багийн ахлагч, нарийн бичиг нарын хэлэлцүүлгийг зохион байгуулж, 40 гишүүд хамрагдлаа.

Хүүхдийн эрхийн хууль зүйн хороо, Хамтарсан багийн ажил үйлчилгээг орон нутгийн түвшинд уялдуулах, мэдээлэл солилцох, холbon зуучлах чиглэлээр гарч буй амжилт, сургамж, хүндрэл бэрхшээлийн талаарх нээлттэй хэлэлцүүлэг хийж, санал хүсэлтийг сонсож, ажлын уялдааг сайжруулах тал дээр анхаарч, хариу үйлчилгээг шуурхай хүргэж ажиллах талаар хэлэлцэв.

Хүүхдийн тусlamжийн 108 утсаар 05 дугаар сарын байдлаар 23 дуудлага бүртгэгдсэн ба орон нутгаар нь ангилахад: ХЭУБ 2, Сүхбаатар-9, Мандал 9, Зүүнбүрэн 1, Орхонтуул 1, Алтанбулагт 1, Хушаат 1, Баянгол 1, Сайхан 1, сумдад тус тус бүртгэгдэж дуудлага мэдээллийг хамтарсан багуудад шилжүүлэн мэргэжлийн удирдлагаар хангаж ажиллалаа.

“Дэлгэцийн донтолтоос сэргийлж-Эрүүл мэндээ хамгаалцгаая” аяны хүрээнд “Дэлгэцийн донтолтын нэлөө”, “Карл поппер”-ын мэтгэлцээний тэмцээнийг Сүхбаатар, Мандал, Сайхан сумдын 27 багийн 81 сурагчдын дунд зохион байгууллаа.

Хөдөлмөр Нийгмийн Хамгааллын Сайдын А/55 тушаалын дагуу Хүүхдийн эрхийн хэрэгжилтийн өнөөгийн нөхцөл байдал, тулгамдсан асуудлыг тодорхойлох салбар дундын хэлэлцүүлгийг зохион байгууллаа.

Гэр бүл, нийгмийн хүрээнд хүүхдийн аюулгүй байдлыг хангах, эцэг эхчүүд, хүүхдийн эсрэг хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх, гэр булийн боловсрол, тэнцвэрт харилцааг дэмжсэн эерэг зан үйл, хандлагыг нийгэмд төлөвшүүлэх зорилгоор байгууллага, аж ахуйн нэгжийн дэргэдэх эцэг эхийн анхдугаар зөвлөгөөнийг Сэлэнгэ аймгийн Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх зохицуулах зөвлөлтэй хамтран зохион байгуулж, 16 сум, 5 тосгон, 50 төрийн болон төрийн бус байгууллагын нийт 272 алба хаагч хамрагдсан.

Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг Гэр бүл, хүүхэд, Залуучуудын хөгжлийн газар, Монголын Залуучуудын холбоо болон Соёл урлагийн газартай хамтран “NEW STORY” хөгжлийн хөтөлбөр, “Ирээдүйн эзэд” аяны хүрээнд Өсвөр насын хүүхдүүдэд ирээдүйд эзэмших мэргэжлээс зөв сонгохтой холбоотой мэдээлэл өгөх, ахлах ангийн сурагчад эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлэх, мэргэжил сонголтод арга зүйн дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор лекц, Залуучуудын хөгжлийн салбар зөвлөл, Залуучуудын хөгжлийн зөвлөлүүдийн дарга, гишүүдийг чадавжуулах, идэвхжүүлэх сургалтыг тус тус зохион байгуулж, нийт 73 гишүүн, 475 сургачийг хамрууллаа.

Тав. Хөрөнгө оруулалт, хөгжлийн бодлогын хүрээнд:

Хөдөө аж ахуйн талаар: Хүнсний ногоо хөтөлбөрийн хүрээнд Улсын төсвийн хөрөнгөөр худалдаж авсан хүнсний ногооны үрийн үнийг 80 хувь хөнгөлж, 20 хувийн хөнгөлөлтөөр хуваарилагдсан дараах үрийг 17 суманд хуваарилан тараалаа. Үүнд: Шарлууван 100 кг, Шар манжин 30 кг, Хүрэн манжин 50 кг, Сармис 1200 кг, урт сонгино 50 кг, Бууцай 10 кг, Тарвас 1 кг, Байцаа 1 сая ширхэг, Амтат чинжүү 1 кг, Хэмх 4000 ширхэг, Лооль 0,05 кг, төмс 34 тн, сонгино 5 тн-ыг тараасан.

Аймгийн хэмжээнд 189839,1 га талбайд тариалалт хийхээс одоогоор 90985 га талбайд тариалалт хийж 47.9 хувьтай байна. Үүнд Улаанбуудай 139046 га тариалахаас 80471 га буюу 57.9 хувьтай, тосны ургамал 28890 га талбайд тариалахаас 8458 га талбайд буюу 29.2 хувьтай, төмс 2282 га талбайд тариалахаас 971 га буюу 42.5 хувьтай, хүнсний ногоо 2555 га талбайд тариалахаас 1025 га буюу 40.1 хувьтай байна.

Монгол Улсын Их Хурлаас баталсан “Шинэ сэргэлтийн бодлого” хөтөлбөрийн хүрээнд Монгол Улсын Засгийн газраас 2022 оны хаврын тариалалтыг дэмжих, эрчимжүүлэх, хүн амын хүнсний хангамжийг нэмэгдүүлэх зорилгоор газар тариалангийн үйлдвэрлэл эрхлэгчдэд 100 тэрбум төгрөг, төмс, хүнсний ногоо эрхлэгчдэд 50 тэрбум төгрөгийн хөнгөлөлттэй зээлийг олгохоор болсон. Тус зээлийн судалгаанд нийт 9579 аж ахуйн нэгж, иргэн хамрагдсан байна. /Ур тария 625, төмс 2284, хүнсний ногоо 4475, жимс жимсгэнэ 476, хамгаалагдсан хөрс 581, зоорь 1138/

Хөдөө аж ахуйг дэмжих 3 хувийн хүйтэй хөнгөлөлттэй зээлд 637 аж ахуйн нэгж, иргэн 33.1 тэрбум төгрөгийн зээлийн хүсэлтийг Хаан, Хас, Төр, Голомт банканд ирүүлснээс 05 дугаар сарын байдлаар газар тариаланд 106 иргэн, аж ахуйн нэгжид 12.7 тэрбум төгрөг, Төмс 19 иргэн аж ахуй нэгжид 1 тэрбум төгрөг, Хүнсний ногоо 195 иргэн,

аж ахуйн нэгжид 3 тэрбум төгрөг буюу нийт 320 иргэн аж ахуйн нэгжид 16.6 тэрбум төгрөгийн зээл олгогдоод байна.

Зээл олголтыг банкаар авч үзбэл: Хаан банк 276 зээлдэгчид 16 тэрбум төгрөг Төрийн банк 44 зээлдэгчид 0.6 тэрбум төгрөг олгожээ. Хаан банкны эх үүсвэр дуусч, зээлийн хүсэлтээ зогсоогоод байна.

Хоршоо хөгжүүлэх сангийн зээлийн эргэн төлөлт 05 дугаар сарын байдлаар 206 иргэний 99,3 сая төгрөгийн зээл төлөгдсөнөөс, 25 иргэн 62,2 сая төгрөгийн зээлээ бүрэн хаасан.

Ахуйн үйлчилгээ эрхлэгч иргэн, аж ахуйн нэгжийн судалгаанд манай аймгаас 154 иргэн, аж ахуйн нэгж хамрагдаад байна.

Аймгийн хэмжээнд 5451 малчин, 4907 мал бүхий өрх, 73 аж ахуй нэгж байгууллагад 1.8 сая толгой мал хаваржин зусаж байна. 05 дугаар сарын байдлаар 785676 хээлтэгч мал төллөхөөс 575725 мал төллөж, үүнээс Ингэ 30, Гүү 12244, Үнээ 37622, Хонь 299929, Ямаа 225830 төллөж, төлөлт 72, төл бойжилт 99 хувьтай. Том малын зүй бус хорогдол 967 байна.

Мал эмнэлгийн үйлчилгээний талаар: "Шүлхий өвчөөс урьдчилан сэргийлэх дархлаажуулалтын сарын аян"-ыг 10 хоногийн хугацаанд шуурхай зохион байгуулсан. Засгийн газраас вакцинуулалтад шаардлагатай шүлхий өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх 294.781.860.2 сая төгрөгийн ОХУ-д үйлдвэрлэсэн 151121, 020122, 050222 серийн дугаартай 359300 тун вакциныг Мал эмнэлгийн ерөнхий газраас хүлээн авч сумдуудад хуваарилан олгож, аймгийн Засаг дарга, Засаг даргын Тамгын газар, сумдын Засаг дарга, Засаг даргын Тамгын газар, Онцгой байдлын газар, Мэргэжлийн хяналтын газар, Тагнуулын газар, Цагдаагийн газар, Хилийн цэргийн 101, 243-р анги, малчид, Мал эмнэлгийн тасаг, 45 мал эмнэлгийн үйлчилгээний нэгжийн эмч, мэргэжилтнүүд хамтран 17 сумын нийт 59 тарилгын баг, 222 малын эмч, төрийн албан хаагчид дайчлагдан ажиллаж 8765 өрхийн, 269558 толгой үхэр, 8579 толгой гахай, 42400 толгой бог мал, нийт 320537 толгой мал, амьтан тус тус хамрагдахаас, 7850 өрхийн, 269593 толгой үхэр, 8573 толгой гахай, 42316 толгой бог нийт 320482 толгой мал, амьтан буюу 99.9 хувь гүйцэтгэлээр яаралтай дархлаажуулалтын ажлыг шуурхай зохион байгууллаа.

Мал, амьтны шимэгчлэх өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээний дагуу нийт 5.292.162 толгой мал, амьтан хамруулахаас, угаалгад 1661025 толгой, туулгалтад 1880998 толгой, боловсруулалтад 1512188 толгой, үхрийн арьсны гуурын боловсруулалтад 237264 толгой, нохой муурын үржил таслах 687 толгой, тус тус хамруулж, цахим системийн төлөвлөгөө 96.6 хувьтай байна.

Сүхбаатар сумын хэмжээнд хүнсний зах дэлгүүрт худалдан борлуулж байгаа мах махан бутээгдэхүүний 180 кг адууны махны 2 дээж, 4100 кг үхрийн махны 5 дээж, 415 кг хонины махны 22 дээж, сүү, сүүн бутээгдэхүүний 150 л сүү, тус дээжид ариун цэврийн магадлан шинжилгээг стандарт арга зүйн дагуу хийж гүйцэтгэсэн.

Импортоор орж ирсэн 22 аж ахуйн нэгжийн гахайн махны 269,7 тн, тахианы махны 93,8 тн, үхрийн мах 9,7 тн, өндөг 907200 ширхэг нийт 319,2 тн махны 138 дээжид эмийн бодисын үлдэгдэл (Ампициллин, Пенициллин, Хлорамфеникол), гэдэсний болон нийт бактерийн тоо зөвшөөрөгдөх хэмжээнээс хэтрээгүй. *L.monocytogenes*, *Staphylococcus* spp, *Salmonella* spp, *Basillus cereus*, *Enterobacteriaceae* илрээгүй, Мах, махан бутээгдэхүүн pH 5.9-6.2 буюу хэвийн, махны шинэлэг байдлыг тодорхойлж ургийн задрал явагдаагүй, пероксидаза фермент байгааг тодорхойлж стандартын дагуу хариуг олгоод байна.

Жавхлант, Орхонтуул сумдаас 42 эмгэгт дээжийг нян судлалын шинжилгээг хийж улсын Мал эмнэлгийн ариун цэврийн төв лабораториид хариуг баталгаажулахаар хүргүүлсэн. Сүхбаатар, Зүүнбүрэн, Сант, Ерөө, Хүдэр сум болон импортоор орж ирсэн 620 дээжид ийлдэс судлалын шинжилгээг хийж, халдварталтгүй болохыг тогтоож ажиллалаа.

Ус, цаг уур, Байгаль орчны талаар: Аймгийн хэмжээнд үйл ажиллагаа явуулж байгаа 68 мод үргүүлгийн газарт тарьц, ургуулж буй үр, мөчир, тарьц, суулгацын тоо мэдээг нэгтгэхэд зах зээлд худалдан борлуулах суулгац Алтанбулаг сумын “Өргөн Сэлэнгэ” ХХК-д Хайлаас 20,000, Шаамар суманд 2.490.000 ширхэг 40 гаруй төрлийн суулгац байна. Үүнд: “Шаамар питомник” ХХК-д 1.000.000, “Агрофорест” ХХК-д 200.000, “Ой баясах” ХХК-д 450.000, “Мандан баясах” ХХК-д 300.000, “Боролдойн төгөл” нөхөрлөлд 40.000 ширхэг тус тус суулгац байна.

Ерөө суманд 30.200 тарьц, суулгац ургаж байна. Үүнд: “Бугант Нандин” ХХК-д 15000 ширхэг Шар хуайс, “Сосна” ХХК-д 5000, “Эгүд” нөхөрлөлд 10200 ширхэг суулгац байна. Үүнээс Агч 300, Хайлаас 5700, Япон хайлаас 3400, Гүйлс 800 ширхэг байна. Мандал суманд 10.000 ширхэг Хайлаас, Голт бор, Шар хуайс байна.

“Байгаль хамгаалъя” сарын аяны хүрээнд сумын болон сүм дундын Ойн ангиудтай хамтран мод бэлтгэлийн гүйцэтгэлийг тулган шалгахад Ерөө сумын “Сэлэнгэ Бугант” ХХК, “Номин-Од” ХХК, “Буян-Од” ХХК, “Бугант Нандин” ХХК зэрэг аж ахуйн нэгжүүд хамрагдлаа. Мөн Хүдэр, Ерөө, Мандал, Баруунбүрэн зэрэг сумдын 2022 оны мод бэлтгэлийн гүйцэтгэлийг эрхийн бичиг, гарал үүслийн гэрчилгээтэй тулган шалгалт хийсэн.

Алтанбулаг, Түшиг сумдын нутагт хил дамнасан түймрээс урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах зорилгоор байгуулсан шороон зурвасын арчилгааны ажлын гэрээ байгуулан ажлын санхүүжилт 5.000.000 төгрөгийг Хилийн 0243-р ангид олгосон.

Газрын харилцаа, барилга, хот байгуулалтын талаар:

Зураг төсөөв хянасан байдал:

1. Жавхлант сумын гэр хорооллын гудамжны гэрэлтүүлгийн зураг
2. Баянгол сум, Банкны хөндий “Хос түрүү” ХХК-ий газар тариалан, үтрээний газрын гадна цахилгаан хангамж
3. Жавхлант сум, “Төгс Эрдэнэ төгөлдөр” ХХК-ий аялал жуулчлалын цогцолбор “Гэр рестораны барилга”
4. Алтанбулаг сум, Алтанбулаг чөлөөт бүс дэх “Хаан тэс чөлөөт бүс” ХХК-ий үйлчилгээний барилга
5. Алтанбулаг сумын төвийн цэвэрлэх байгууламжтай холбох бохир усны зайлцуулах шугам шинэчлэлтийн ажлын зураг төсөл
6. Сайхан сумын Номгон тосгоны 200 хүний суудалтай спорт заалны барилга
7. Жавхлант сум, “Өгөөмөр Хан Тайж” ХХК-ий газар тариалангийн талбайн гадна цахилгаан хангамжийн ажил
8. Орхон сумын 2-р баг, Бэлэндалайн иргэн У.Өлзийжаргалын ногооны талбайн усжуулалтын цахилгаан хангамж
9. Баянгол сумын иргэн Б.Эрдэнээгийн хүдэр баяжуулах үйлдвэрлэлийн гадна цахилгаан хангамж
10. Сүхбаатар сумын 6кВ-ын РП-1 ХХБ-ийн оролтын 6кВ-ын хос кабель шугам шинэчлэл

11. Алтанбулаг сум, Алтанбулаг чөлөөт бүс дэх "Нэг бүс нэг зам нэг зорилго чөлөөт бүс" ХХК-ий үйлчилгээний барилга
12. Түшиг сумын ЕБС-ийн спорт заалны барилгын скиз зураг
13. Түшиг сумын ЕБС-ийн спорт заалны барилгын зураг
14. Хушаат сумын 1-р баг иргэн Ж.Мягмаагийн газар тариалангийн талбайн гадна цахилгаан хангамж
15. Мандал сумын иргэн М.Алтанцэцэгийн үйлчилгээтэй 48 айлын орон сууцны барилга

Зургийн даалгавар боловсруулж өгсөн байдал:

1. Сүхбаатар сум, Хөдөө аж, ахуйн их сургуулийн барилгын зургийн даалгавар
2. Сүхбаатар сум, Хөдөө аж, ахуйн их сургуулийн техник эдийн засгийн үндэслэл боловсруулах ажлын даалгаврыг тус тус шинэчилж өгөв.

Архитектур төлөвлөлтийн даалгавар гаргасан байдал:

1. Мандал сум, иргэн П.Энхжаргалын 60 айлын 3 блок орон сууцны барилга
2. Цагдаагийн албан хаагчдын 12 давхар үйлчилгээтэй орон сууцны барилга
3. Сүхбаатар сум "Дүү трэйд" ХХК-ий 8 айлын орон сууцны барилга
4. Мандал сум, иргэн М.Алтанцэцэгийн үйлчилгээтэй 9 давхар орон сууцны барилга
5. Баянгол сум, иргэн П.Тунгалагийн амралт, аялал жуулчлалын цогцолборын барилга
6. Алтанбулаг чөлөөт бүс "Хаантэс чөлөөт бүс" ХХК-ий худалдаа, үйлчилгээний барилга
7. Мандал сум, "Тотал Дистрибушин" ХХК-ий худалдаа үйлчилгээний барилга
8. Мандал сум, иргэн Д.Онолбаатарын үйлчилгээний барилга
9. Сүхбаатар сум, Нөхөн сэргээх, хүүхэд хөгжил, сургалтын төвийн барилга

Барилга угсралтын ажилд ажил эхлэх, үргэлжлүүлэх зөвшөөрөл олгосон байдал:

1. Орхон сумын эмнэлгийн дээвэр засварын ажилд 2022-05-05-ны өдрийн Б308/2022 тоот зөвшөөрөл
2. Алтанбулаг сумын 64 айлын орон сууцны байрны гадна фасадны засвар, тохиижилт хийх ажилд 2022-05-05-ны өдрийн Б3-09/2022 тоот зөвшөөрөл
3. Зүүнбүрэн сумын төвийн гэрэлтүүлэг тавих ажилд 2022-05-05-ны өдрийн ЦХ-10/2022 тоот зөвшөөрөл
4. Зүүнбүрэн сумын цахилгааны эх үүсвэрийн шугам татах ажилд 2022-05-10-ны өдрийн ЦХ-11/2022 тоот зөвшөөрөл
5. Ерөө сумын эрүүл мэндийн төвийн барилгын их засварын ажилд 2022-05-10-ны өдрийн Б3-12/2022 тоот зөвшөөрөл
6. Сэлэнгэ аймгийн Онцгой байдлын 8 айлын орон сууцыг конторын зориулалттай болгож засварлах ажилд 2022-05-10-ны өдрийн Б3-13/2022 тоот зөвшөөрөл
7. Хушаат багийн гудамж талбайн гэрэлтүүлгийн ажилд 2022-05-10-ны өдрийн ЦХ-14/2022 тоот зөвшөөрөл
8. Нэгдсэн эмнэлгийн барилгын дотор сантехникийн засварын ажилд 2022-05-16-ны өдрийн Б3-15/2022 тоот зөвшөөрөл
9. Номгон тосгон, Овоот хорооллын гэр хорооллын гэрэлтүүлэг, камержуулалт нэмэгдүүлэх ажилд 2022-05-16-ны өдрийн ГГ-17/2022 тоот зөвшөөрөл
10. Эрүүл мэндийн төвийн барилгын өргөтгөлийн их засварын ажилд 2022-05-16-ны өдрийн Б3-18/2022 тоот зөвшөөрөл

- 11.Хүүхдийн тоглоомын талбай шинэчлэх талбайн гэрэлтүүлэг шинээр хийх ажилд 2022-05-16-ны өдрийн ГГ-19/2022 тоот зөвшөөрөл
- 12.Хүдэр сумын цэцэрлэгийн гадна фасад хийх ажилд 2022-05-16-ны өдрийн БЗ-20/2022 тоот зөвшөөрөл
- 13.Ерөө сумын төвийн гэрэлтүүлэг хийх ажилд 2022-05-23-ны өдрийн ЦХ-21/2022 тоот зөвшөөрөл
- 14.Баянгол сумын гэрэлтүүлгийн ажилд 2022-05-23-ны өдрийн ЦХ-22/2022 тоот зөвшөөрөл
- 15.Ерөө сумын 1-р багт байрлах 960 хүүхдийн ерөнхий боловсролын сургуулийн гадна цахилгаан хангамжийн 10-0.4кВ-ын 630 кВА чадал бүхий станц, агаарын шугамын ажилд 2022-05-23-ны өдрийн ЦХ-23/2022 тоот зөвшөөрөл
- 16.“Цахим ертөнц” ХХК-ий үйлчилгээний барилгын ажилд цахимаар 2022-05-02-ны өдөр БЭЗ-43-11/22 тоот зөвшөөрөл
- 17.“Төгс эрдэнэ төгөлдөр” ХХК-ий үйлчилгээний барилгын ажилд цахимаар 2022-05-18-ны өдөр БЭЗ-43-12/22 тоот зөвшөөрөл тус тус олгож ажиллалаа.

Зургаа. Сум орон нутгийн ажил үйлчилгээний талаар:

Алтанбулаг сум:

Сумын Засаг даргын 2022 оны “Тэр бум мод” үндэсний хөдөлгөөнийг зохион байгуулах ажлын хэсэг байгуулах тухай” А/57 дугаар захирамжийн дагуу “Тэрбум мод-Алтанбулаг зөвлөгөөн”-ийг зохион байгуулж, зөвлөгөөний мод үржүүлгийн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг 5 аж ахуй нэгж 1 хоршоо, 4 иргэдийн төлөөлөл гоёлын, жимс жимсгэнийн нийт 10 гаруй төрлийн тарьц суулгацаар үзэсгэлэн худалдаанд оролцлоо.

“Бүх нийтийн хог цэвэрлэх арга хэмжээ зохион байгуулах” тухай аймгийн Засаг даргын 2022 оны А/194, сумын Засаг даргын 2022 оны А/53 тоот захирамжийн дагуу төр, төсвийн байгууллага, аж ахуй нэгж, иргэдийг хамруулан нийтийн эзэмшлийн болон гудамж, зам талбайн цэвэрлэгээг хийж 20 тонн хог хаягдлыг хогийн цэгт төвлөрүүлж хаясан.

Сумын Засаг даргын 2022 оны “Мал амьтны гоц халдварт үхрийн арьс товруутах өвчинеөс урьдчилан сэргийлэх дархлаажуулалт хийх тухай” А/69 дугаар захирамжийн дагуу уг өвчинд мэдрэмтгий 231 өрхийн 13068 үхэрт арьс товруутах өвчинеөс урьдчилан сэргийлэх дархлаажуулалтын ажил хийгдэж дууссан.

“Олон Улсын гэр бүлийн өдөр”-ийг тохиолдуулан “Гэр бүлийн үнэ цэнэ” сэдэвт сургалт, “Шилдэг 5 гэр бүл” шалгаруулах, “Аав ээж би” гэр бүлийн хөгжөөнт тэмцээнийг сумын хэмжээнд зохион байгуулан ажиллалаа.

05 дугаар сард Коронавируст халдвартын нийт 4 тохиолдол бүртгэгдэж гэрийн эмчилгээнд хамруулсан. Мөн түргэвчилсэн оношулуурын шинжилгээнд 13 иргэн хамруулан ажилласан.

Монгол Улсын Засгийн газар, Эрүүл мэндийн яамнаас “Эрүүл мэнд үндэсний баялаг” уриан дор “Хүн амын нас, эрүүл мэндийн эрсдэлд суурилсан зонхилон тохиолдох халдварт болон халдварт бус өвчинеөс урьдчилан сэргийлэх, эрт илрүүлэх үзлэг шинжилгээ, оношилгоог зохион байгуулах” ажлыг 05 дугаар сарын 01-ний өдрөөс эхлэн зохион байгуулан ажилласан. 0-17 насны эрт илрүүлэгт хамрагдах 1320 хүүхдийн үзлэгийг сургууль, цэцэрлэгийн эмч нартай хамтран хийж 358 хүүхдүүдийг хамруулж эрүүл мэндийн зөвлөгөө өгч ажиллалаа.

Баруунбурэн сум:

Сумын Засаг даргын 2022 оны А/64 “Хадлан бэлчээр, тариалангийн талбайг хамгаалах тухай” захирамжийн хэрэгжилтийг ханган ажиллаж байна. Улаанбуудай 4500 га, тосны ургамал 200га, төмс 25 га, хүнсний ногоо 15 га талбайд тариалаад байна.

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 2010 оны “Мод тарих үндэсний өдөр зарлах тухай” 63 дугаар зарлиг, аймгийн Засаг даргын 2022 оны “Бүх нийтийн хог цэвэрлэх арга хэмжээ зохион байгуулах тухай” А/191, “Бүх нийтээр мод тарих ажлыг зохион байгуулах тухай” А/194 дүгээр захирамжийн хэрэгжилтийг хангах ажлын хүрээнд “Бүх нийтээр мод тарих ажил”, “Бүх нийтийн хог цэвэрлэх арга хэмжээ”-г зохион байгуулж ажиллалаа. Тус ажлын хүрээнд Цагаан-овоо 3 дугаар багийн иргэн Н.Отгонтунгалагаар дамжуулан “Хос мод 2” аяныг зохион байгуулж 200 ширхэг “Хайлаас” модны суулгацыг бордоо, тарих аргачлалын хамт сумын иргэдэд зөвлөгөө өгч ажиллалаа.

Сумын хэмжээнд төр, төсвийн байгууллагууд болон иргэд нийт Чавга, Үхрийн нүд, Хар үхрийн нүд, Чацаргана, Монос, Агч, Нарс, Алим, Өрөл, Шар хуайс, Интоор, Бөөрөлзгөнө, Нохойн хошуу, Улаалзгана, Хармаг, Чонын элэг, Гүзээлзгэнэ, Голт бор, Хайлаас, Мөнгөлөг улиас шинэс, Хуш, Бэсрэг Алим, Ирга орос, Саваа бургас, Улиас тарьж 609 ширхэг суулгац суулгасан байна.

Сумын хэмжээнд газар тариалан эрхлэгч “Тариаланч, ногоочдын зөвлөгөөн”-ийг зохион байгуулж, 54 тариаланч, 40 ногоочин оролцлоо.

Сумын Засаг даргын 2022 оны “Гоц халдварт, халдварт өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх, сэг зэм устгал, ариутгал халваргүйтлийн арга хэмжээг зохион байгуулах, хяналт тавих тухай” А/37 дугаар захирамжийн хүрээнд төв зам дагуу автомашин техникт дайрагдан хорогдсон адuu 12, үхэр 18 нийт 30 толгой малыг цуглуулан тус газруудад халваргүйтгэл хийж, малын сэгийг булж дарсан.

Сумын засаг даргын 2022 оны А/41 дүгээр захирамжаар Мал амьтны гоц халдварт А01 /Шүлхий/ өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх яаралтай дархлаажуулалт зохион байгуулж, 405 өрхийн 18400 толгой үхэр, 26 өрхийн 200 гахай, нийт 18600 толгой мал, амьтныг вакцинжууллаа.

Цахим бүртгэлийн нэгдсэн системд хүнсэнд адууны мах 320 кг, үхрийн мах 1048 кг, хонины мах 180 кг нийт 11548 кг махан гарал үүслийн гэрчилгээ олгож ажиллалаа.

Сумын хэмжээнд 5 дугаар сард коронавируст халдварт өвчний 3 тохиолдол бүртгэгдэж гэрийн тусгаарлалтад эмчлэгдлээ.

Баянгол сум:

Аймгийн хэмжээнд гамшгаас хамгаалах иж бүрэн сургууль зохион байгуулгадахтай холбогдуулан бэлтгэл ажлыг хангах хүрээнд сумын хэмжээнд үйл ажиллагаа явуулдаг төр төсөв, хувийн хэвшлийн аж ахуй нэгж байгууллагын ажилтан албан хаагчдад Гамшгаас урьдчилан сэргийлэх чиглэлээр сургалт зохион байгуулж, нийт 45 ажилтан, албан хаагчийн хамрууллаа.

“Тэрбум мод” үндэсний хөтөлбөрийн хүрээнд “Хараагийн Баян үрс” хоршоотой хамтран модны тарьц суулгацын үзэсгэлэн худалдаа зохион байгуулж нийт 4 төрлийн модны суулгац 285 ширхэг, мандлын цэцэгний үрслэг 150 ширхэг нийт 435 мод, үрсэлгээ худалдан борлуулсан байна.

Аймгийн Засаг даргын 2022 оны А/194 тоот “Бүх нийтээр мод тарих арга хэмжээг зохион байгуулах тухай” захирамжийн хүрээнд мод тарих арга хэмжээг зохион байгуулж 5 аж ахуй нэгж байгууллага 10 төрлийн 2496 ширхэг, 35 өрх 16 нэр төрлийн 345 ширхэг мод тус тус тариалсан байна.

2022 оны хаврын тариалалтыг түргэн шуурхай явуулах, тариаланчдыг мэдээ мэдээллээр хангах чиг үүрэг бүхий тариалалтын штабыг сумын Засаг даргын 2022 оны А/129 тоот захирамжаар байгуулж ажлын хэсэг Цагаанчулуут, Чандагатай, Банк, Хустайн даваа, Шандлов, Нарангийн амын чиглэлийн тариалалтын явцтай танилцаж, малчдыг өвөлжэөгөө чөлөөлөх, тариан талбайн ойролцоо буухгүй байх албан мэдэгдлийг өгч ажилласан.

05 дугаар сарын байдлаар 5064 га-д Улаанбуудай, 39 га-д Овьёос, 717 га-д Рапс, 20 га-д Төмс, 38 га-д Хүнсний ногоо тариалж сумын нийт тариалалт үр тариа 85 хувь, төмс, хүнсний ногоо 36 хувьтай байна.

Хүнсний хангамжийг нэмэгдүүлэх, төмс хүнсний ногооны тариалалтын талбайг нэмэгдүүлэх зорилгоор ХХААХҮЯ, аймгийн ХХААГ-аас ирүүлсэн 10,7 кг ногооны үр, 40 кг сармис, 200 кг сонгино, 1 тн төмсний үрийг 80 хувийн хөнгөлөлттэй үнээр 110 иргэнд олгосон.

Мөн хүлэмжийн аж ахуйг дэмжих ажлын хүрээнд “Мөнх ногоон тал” ХХК, “Бороогоульд” ХХК, Баян хөгжил сан НҮТББ-ын дэмжлэгтэйгээр 20x6 харьцаатай зуны нийлэг хальсан хүлэмжийг 15 иргэнд, 8x4 харьцаатай хүлэмжийг 2 иргэнд 50 хувийн хөнгөлөлттэй нөхцөлөөр олголоо.

Тариалангийн бус нутагт үржүүлж буй малд үзлэг ангилалт хийх ашиг шимиин үзүүлэлтийг тогтоох чиглэлээр сумын Засаг даргын 2022 оны А/105 тоот “Малд үзлэг ангилалт хийх ажлын хэсэг байгуулах тухай” захирамжийн дагуу мэргэжлийн мал зүйчид ангилалт хийлээ. Ангилалтад 3 багийн 5000 толгой хонь, 2500 толгой ямаа, 1730 толгой үхэр нийт 9230 толгой малыг хамруулж, 2600 толгой малыг ээмэгжүүлэн, ялган тэмдэгжүүлсэн.

Гоц халдварт шүлхий өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх вакцинжуулалт явагдсан ба 607 өрхийн 18400 толгой үхэр, 9 өрхийн 100 толгой гахай хамрууллаа.

Аймаг, сумын ОНХС-ийн хөрөнгө оруулалт, малын тоо толгойн татварын санхүүжилтээр дараах ажлуудыг гүйцэтгэж эхэлсэн. Үүнд:

- ОНХС-ийн 460.800.288 төгрөгийн хөрөнгө оруулалтаар “Хүүхдийн тоглоомын талбай байгуулах ажлын гүйцэтгэгчээр “Чингисийн төгөл” ХХК шалгарч сагсан бөмбөг, гар бөмбөгийн талбай, дугуйн зам, иж бүрэн тоглоом суурилуулах ажлыг, 99.486.252 төгрөгийн хөрөнгө оруулалтаар хийгдэх худаг гаргах ажлын гүйцэтгэгчээр “Ус-Ундрах” ХХК шалгарч уг ажил 80 хувийн гүйцэтгэлтэй байна.

- Сумын төвийн автозамын баруун талын айл өрхийг цэвэр ус болон дулааны инженерийн байгууламжид холбох ажлыг “Чайна гео инженеринг консалтинг” ХХК-тай хамтран 30 м хоолойг суурилуулах ажлыг хийж гүйцэтгэсэн.

- Хараа 1 дүгээр багийн 5-р хэсэг 179-р зэрлэгт иргэдийн чөлөөтэй зорчих боломж нөхцөлийг бүрдүүлж ЗДТГ, Хараа багаас сонгогдсон ИТХ-ын төлөөлөгчидтэй хамтран 12 тн даацтай 10 м урттай гүүр барьж ашиглалтад оруулсан.

Ерөө сум:

Аймгийн Засаг даргын 2022 оны “2022 оны тээврийн хэрэгслийн техникийн хяналтын улсын үзлэг явуулах тухай” А/09, сумын Засаг даргын 2022 оны 05 дугаар сарын 09-ний өдрийн “Тээврийн хэрэгслийн хяналтын улсын үзлэг зохион байгуулах тухай” А/85 тоот захирамжуудын дагуу автотээврийн хяналтын улсын үзлэгийг зохион байгуулж нийт 1199 автомашин бүртгэгдсэн байна.

2022 оны 05 дугаар сарын 01-ны өдрөөс эхлэн хэрэгжиж эхэлсэн “Цахим гарын үсгийн тухай хууль”-ийн дагуу 178 иргэнд тоон гарын үсгийн гэрчилгээг олгож ажилласан байна.

“Архивын тоног төхөөрөмж худалдан авах” 19754000 мянган төгрөгийн өртөгтэй ажилд “Ногун” ХХК шалгарч тоног төхөөрөмжийг 100 хувь хүлээлгэн өгсөн.

“Нийтийн эзэмшлийн гудамж талбайд мэдээллийн самбар худалдан авах” 16440000 мянган төгрөгийн өртөгтэй ажилд “Лайт Бокс Монголиа профейшнл” ХХК шалгарч 6 ширхэг гэрэлт самбарыг 100 хувь хүлээлгэн өгсөн.

“Айл өрхийн хаягжуулалт хийх” 28407700 төгрөгийн өртөгтэй ажилд “Эрду агро” ХХК-и шалгарч ажлын гүйцэтгэл 40 хувьтай явагдаж байна.

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 2010 оны “Мод тарих үндэсний өдөр зарлах тухай” 63 дугаар зарлиг, “Бүх нийтээр мод тарих өдрийн арга хэмжээг зохион байгуулах тухай” аймгийн Засаг даргын 2022 оны А/194, сумын Засаг даргын А/86 тоот захирамжуудын дагуу “Ногоон Ерөө” арга хэмжээг зохион байгууллаа. Уг арга хэмжээнд төр, төсвийн байгууллагууд, ойн санг гэрээгээр эзэмшигч 29 аж ахуйн нэгж, 14 нөхөрлөл, мужаан цехийн иргэд, иргэдийн төлөөлөл, ахуйн үйлчилгээний 25 байгууллагын 150 албан хаагч, иргэд оролцлоо.

Сумын хэмжээнд 6 байгууллага, 2 хороо, 52 өрхийн 110 иргэн нийт 560 ширхэг модыг хашаандaa тарьж суулгалаа.

Азийн хөгжлийн банкны санхүүжилттэй STREAM төслөөс “Ургац Ерөө” хоршоонд Үхрийн нүд 1500, Агч 200, Улиас 200, Чацарагана 1200 ширхэг нийт 3100 модыг агро ойжуулалт хийхээр гардуулан өглөө.

2022 оны 05 дугаар сарын байдлаар Гүү 750, Үнээ 3620, Хонь 13598, ямаа 11558 нийт 29526 мал төллөж, мал төллөлт 73,5 хувьтай байна. Үүнд:

“Малд үзлэгт ангилалт хийх тухай” аймгийн Засаг даргын 2022 оны А/168, сумын Засаг даргын А/98 дугаар захирамжуудын хүрээнд нийт 4200 гаруй болт үзлэг ангилалт хийж ээмэгжүүлсэн.

Сумын Засаг даргын 2022 оны А/78 дугаар захирамжаар хаврын тариалалтын штаб байгуулан малчин, мал бүхий иргэдэд тариалалт эхэлсэн талаарх мэдээллийг З удаа өгч малаа байнгын хариулгатай байлгахыг үүрэг болгон цаг тухай бүр тариалалтын мэдээг холбогдох газруудад өгч ажиллаж байна. 05 дугаар сарын байдлаар 16 аж ахуйн нэгж, 11 иргэн Улаанбуудай 9343 га, Тосны ургамал 276 га, Овьёс 52 га, Арвай 48 га нийт 9719 га, 15 га төмс, 13.8 га хүнсний ногоо тус тус тариалалт хийгээд байна.

Сумын хэмжээнд “МАЛЧДЫН ЗӨВЛӨГӨӨН-2022” арга хэмжээг зохион байгуулан 150 гаруй малчин, мал бүхий иргэдийн хамруулан уулзалт зөвлөгөөнөөс “УРИАЛГА” гарган хэрэгжүүлэн ажиллаж байна.

“Гоц халдварт үхрийн арьс товоруутах өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх яаралтай дархлаажуулалтын ажлыг зохион байгуулах тухай” аймгийн Засаг даргын 2022 оны А/176, сумын Засаг даргын А/90 тоот захирамжуудын хүрээнд суманд үйл ажиллагага явуулдаг мал эмнэлэг үржлийн нэгжүүд нийт 296 өрхийн 10000 үхэрт тарилга хийсэн байна.

Аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Ерөө бүсийн төлөөлөгчдөөс санаачлан “Олон Улсын гэр бүлийн өдөр”-ийг тохиолдуулан “Миний гэр бүл-Миний аз жаргал” сэдэвт Ерөө бүсийн гэр бүлүүдийн уулзалт өдөрлөг зохион байгуулж 54 иргэн хамрагдсан.

Жавхлант сум:

Сумын Засаг дарга 2022 оны багийн Нийтийн Хурлаар сонгогдсон Бумбат 1 дүгээр багийн Засаг дарга Н.Алтанбагана, Моностой 2 дугаар багийн Засаг дарга М.Батжаргал нарыг багийн Засаг даргаар батламжиллаа.

Аймгийн Гэмт хөргээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг зохицуулах салбар зөвлөл, аймгийн Гэр бүл, хүүхэд, залуучуудын хөгжлийн газар, "Дэлхийн зөн Монгол" ОУБ-тай, хамтран зохион байгуулсан байгууллага, аж ахуйн нэгжийн дэргэдэх эцэг эхийн зөвлөлийн анхдугаар зөвлөгөөнд тус сумын 5 байгууллагуудын эцэг эхийн зөвлөл, сумын нийгмийн ажилтан нийт 6 төрийн албан хаагч хамрагдлаа.

Аймгийн Засаг даргын нэрэмжит аймгийн аварга шалгаруулах цэрэг спортын "Дөл 2022" цогцолбор тэмцээнд Жавхлант сумын Ерөнхий боловсролын сургуулийн "Энхийн шонхорууд" баг Ерөө бүсэд "Тэргүүн" байран шалгарч, аймгийн тэмцээнд оролцон, тусгай байр эзэлсэн амжилтыг үзүүллээ.

Улсын хэмжээнд зохион байгуулагдаж байгаа урьдчилан сэргийлэх, эрт илрүүлэх үзлэгт 0-17 насны 200 хүүхдийг хамруулсан байна.

"Сүрьеэгүй Сэлэнгэ" аймгийн хөтөлбөр, аймгийн Эрүүл мэндийн газрын даргын баталсан удирдамжийн дагуу 2022 оны 05 дугаар сарын 25-ны өдөр Жавхлант суманд сурьеэгийн эрт илрүүлгийн үзлэг зохион 203 хүн хамрагдсан.

ХХААХҮС-ын 2022 оны А/68 тоот тушаал, аймгийн Засаг даргын 2022 оны А/168, сумын Засаг даргын А/79 тоот "Малд үзлэг, ангилалт явуулах тухай" захирамжийн дагуу сумын 1,2 дугаар багийн нийт 22 өрхийн 4000 хонь, 2400 ямаа, 1100 үхэр нийт 7500 малд үзлэг ангилалт явуулах, төлөв байдлыг тогтоох, үнэлэх ажил хийгдлээ. Тус ажлыг ХХААХҮЯ-ны шинжээчийн баг хамт олон, ахлагч ХААИС-ийн профессор шинжээч, мал зүйч, ахмад багш Б.Сүхээ, аймгийн ХХААГ, сумын ЗДТГ, аймгийн "Их цагаан рашаан" мал үржлийн нэгжтэй хамтран зохион байгууллаа.

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 2010 оны "Мод тарих үндэсний өдөр зарлах тухай" 63 дугаар зарлиг, "Тэрбум мод" үндэсний хөдөлгөөний хүрээнд бүх нийтээр мод тарих өдрийг сумын хэмжээнд зохион байгуулж, нийтийн эзэмшлийн гудамж талбайд төр төсвийн байгууллагын албан хаагчид Агч, Голт бор, Улиас, Хайлаас гэх мэт гоёлын төрлийн 70 ширхэг мод, ойн зурваст Хайлаас 500, Улиас 300 нийт 800 ширхэг модыг тарьж суулгах ажлыг хийллээ.

Сумын хэмжээнд гоёлын болон жимсний төрлийн нийт 1697 ширхэг, харандаагаар 8200 ширхэг модыг тарьж суулгасан.

Зүүнбурэн сум:

Сэлэнгэ бусийн /Түшиг, Цагааннуур, Зүүнбурэн/ сумын төрийн албан хаагчдын урлаг, спортын наадмыг сумандаа зохион байгуулж 100 гаруй албан хаагч оролцлоо.

Сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал, сумын Засаг даргаас санаачлан "Шүдний өвчлөл, түүнээс урьдчилан сэргийлэх, эмчлэх, шүдээ тогтмол угааж хэвших нь үзлэг арга хэмжээнд 273 сурагч, Дэлгэцийн донтолтоос урьдчилан сэргийлэх бага ангийн сурагчдын харааны төвшинг тогтоолгохоор 265 сурагчыг мэргэжлийн нүдний эмчийн үзлэгт хамруулан ажиллалаа.

"Зөв Монгол хүүхэд" хөтөлбөрийн хүрээнд сурагчдын авьяас ур чадварыг хөгжүүлэх 10 төрлийн дугуйлан секц хичээллүүлж дугуйлангийн үр дүнг нэгтгэсэн тайлан тоглолтыг зохион байгуулж 510 хүүхэд хамрагдлаа.

Мал аж ахуйн үйлдвэрлэлийн тогтвортой байдлыг хангах, хүн, мал, амьтны халдварт, гоц халдварт, шимэгчтэх өвчин тархах, болзошгүй эрсдэлээс урьдчилан

сэргийлэх, хорогдсон мал, амьтны хүүр, сэг зэм цуглуулж устгах, орчны цэвэрлэгээ халдвартгэлийг хийж гүйцэтгэн 60 гаруй малын сэг, зэмийг устгалаа.

Хог хаягдлыг бууруулах нийтийг хамарсан арга хэмжээг 04 дүгээр сарын 10 өдрөөс эхлэн 05 дугаар сарын 20-ны өдрийг хүртэл зохион байгуулж 3 баг 43 аж ахуй нэгж, төрийн бус байгууллага, ойн нөхөрлөл, 56 тээврийн хэрэгсэл, 200 гаран иргэн нийтийн эдэлбэр газар 1500 га, ойн сан бүхий газар 500 га, бэлчээр 1200 га талбайг цэвэрлэж 5 хур хогийн цэг устгаж 60 тн хог, малын сэг зэм, барилгын хог хаягдлыг цэвэрлүүлж, хогийн цэгийг хаягжууллаа.

Аюултай хог хаягдлын талаар сурагчдын мэдлэгийг дээшлүүлэх зорилгоор “Зай аюултай хог хаягдал” арга хэмжээг зохион байгуулж 84 сурагч 467 ширхэг зайд цуглуулан устгал хийж зайны хор уршигийн талаар зааж цахим орчинд байршуулан ажиллалаа.

“Тэр бум мод” үндэсний хөдөлгөөн,” “Ногоон Зүүнбурэн” аяныг дэмжин бүх нийтээрээ мод тарих ажлыг хавар, намар зохион байгуулах 15 хүний бүрэлдэхүүнтэй ажлын хэсгийг Засаг даргын захирамжаар байгуулан “Бүх нийтээрээ мод тарих” хөдөлгөөнийг өрнүүлэн энэ арга хэмжээнд 4 аж ахуй нэгж байгууллага, 27 айл өрх нэгдэн Тошлой, Нарс, Үхрийн нүд 3 сорт, Чацарагана, Алим, Чавга, Интоор, Монос 10 төрлийн 6766 ширхэг мод нэмж тарьсан.

Улс орон даяар цахим гарын үсэг олгох ажлын хүрээнд 128 иргэн гарын үсэг олголоо.

Мандал сум:

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн санаачлагаар хэрэгжиж буй “Тэрбум мод” үндэсний хөдөлгөөнийг хэрэгжүүлэх зорилгын хүрээнд “Тэрбум мод-Мандал суманд” зөвлөгөөн зохион байгуулж 450 иргэн оролцлоо.

Мөн “ТӨРИИН ТАХИЛГАТ НӨЁН УУЛЫН ТҮҮХ СОЁЛ” эрдэм шинжилгээний хурал тус суманд зохион байгуулагдаж, хуралд түүхийн шинжлэх ухааны эрдэмтэн докторууд, УИХ-ын гишүүн Ж.Эрдэнэбат, Ч.Ундрал, аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын дарга Б.Нарантуяа, аймгийн Засаг дарга Н.Лхагвадорж, сумын удирдлагууд, иргэд нийт 55 төлөөлөл оролцлоо.

Мандал сумын Засаг даргын албан даалгаврын хүрээнд бүх нийтийн цэвэрлэгээг зохион байгуулж нэгдсэн хогийн цэгийн 200 га талбайг цэвэрлэхэд 24 аж ахуйн нэгж байгууллагын 667 албан хаагч оролцлоо.

Ой хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх ажлын хүрээнд сумын Засаг даргын Тамгын газарт хариуцлагатай жижүүр ажиллуулж хуваарийн дагуу 57 байгууллага нэгдсэн постыг ажиллуулж байна.

“Бүх нийтийн цэвэрлэгээ, тохижилт үйлчилгээний” аяны хүрээнд “Сая сарнай “ЗГДХН буюу “ТЭНГЭР” бөөний төв, Хоёр хүү үйлчилгээний төвийн хамт олон нийгмийн хариуцлагынхаа хүрээнд Хараа голын гүүрний хоёр талын хашааг засч будсан.

2022 оны 05 дугаар сарын 09-ний өдөр Сэлэнгэ аймгийн Хүнс, хөдөө аж ахуйн газар, АНУ-ын Олон Улсын Хөгжлийн Агентлаг (USAID)-ийн санхүүжилттэй BEST хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэгч Хөгжлийн шийдэл ТББ, Мандал сумын Засаг даргын тамгын газар хамтран бизнес эрхлэгч иргэн аж ахуйн нэгжид “Хоршоог хөгжүүлэх сангаас хөнгөлөлттэй зээл олгох журам, сонгон шалгаруулах, эргэн төлүүлэх, хяналт тавих журам”-ын танилцуулга, “Жижиг дунд үйлдвэрийг хөгжүүлэх сангийн зээл болон Зээлийн батлан даалтын санд хэрхэн хамрагдах тухай, “Бизнес төсөл боловсруулах” зэрэг сэдвээр бизнес эрхлэгч 25 иргэн, аж ахуйн нэгжид сургалт зохион байгуулсан.

Аймгийн Засаг даргын А/47 дугаар захирамжийн хүрээнд “Дэлгэцийн донтолтоос сэргийлж-Эрүүл мэндээ хамгаалцгаая” аяныг зохион байгуулж өрөнхий боловсролын 7 сургуулийн 6-12 дугаар ангийн сурагчдын дунд 2 шатлалт “Мэтгэлцээн”-ий тэмцээнийг зохион байгуулахад 1 дүгээр сургуулийн Зангилаа баг тэргүүн байранд шалгарлаа.

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 053 дугаар зарлиг хэрэгжилтийн дагуу 2022 оны 05 сард “Бие бялдрын хөгжил чийрэгжүүлэлтийн түвшин тогтоох сорил”-д нийт 25 байгууллагын 574 албан хаагчид, 2864 суралцагчид, нийт 4180 хүнийг хамрууллаа.

Улсын аварга шалгаруулах “Мийни Гандбол”-ын тэмцээнд ерөнхий боловсролын 1 дүгээр сургуулийн 3.Тэмүүл ахлагчтай хөвгүүдийн шигшээ баг Алтан медаль, Ж.Оюунтуяа ахлагчтай охидын шигшээ баг Мөнгөн медаль тус тус хүртлээ.

Орхон сум:

Сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 10 дугаар хуралдаанаар “Хадлангийн газар олголт, хуваарилалт, хяналт тавих, хариуцлага тооцох журам”, “Хог хаягдлын үнэ, тариф тогтоох” төсөл, “Энгийн хог хаягдлыг ангилах, цуглуулах, тээвэрлэх, дахин боловсруулах, сэргээн ашиглах, устгах, булшлах журам”-ыг тус тус хэлэлцэн баталлаа.

Засгийн газрын хэрэгжүүлэгч агентлаг Гэр бүл, Хүүхэд, Залуучуудын хөгжлийн газар, Монголын Залуучуудын Холбоо аймаг, орон нутгатай хамтран залуучуудын хөгжлийн салбар зөвлөл болон залуучуудын хөгжлийн зөвлөлүүдийг чадавхжуулах, орон нутгийн залуусын оролцоог нэмэгдүүлэх зорилгоор “New story” хөгжлийн хөтөлбөрийн хүрээнд зөвлөлийн гишүүдийг чадавхжуулах сургалтыг зохион байгуулж, сумын Засаг даргын дэргэдэх Залуучуудын салбар зөвлөлийн 4 гишүүн оролцлоо.

Сумын Засаг даргын 2022 оны Б/13, Б/14 тоот захирамжаар Орхон, Бэлэндалай багийн шинээр сонгогдсон Засаг дарга нарыг үүрэгт ажилд нь томилгоожууллаа.

Орхон бусийн ерөнхий боловсролын сурагчдын дунд эх оронч хүмүүжил, эх орноороо бахархах үзлийг төлөвшүүлэх, бие бялдар, сэтгэл зүйн тэсвэр хатуужил олгож, эх орноо батлан хамгаалах бэлтгэл эзэмшүүлэх зорилгоор Цэрэг спортын “Дөл-2022” тэмцээнийг Сайхан суманд зохион байгуулж тус sumaас 10, 11 дүгээр ангийн 13 сурагчийн бүрэлдэхүүнтэй баг амжилттай оролцлоо.

“Хүний хувийн мэдээлэл хамгаалах тухай хууль”, “Цахим гарын үсгийн тухай хууль” 2022 оны 05 дугаар сарын 01-ний өдрөөс хэрэгжиж өхэлсэнтэй холбогдуулан иргэний мэдээллийг хадгалах, хамгаалах зорилгоор “Цахим гарын үсэг”-ийг иргэдэд олгож өхэлсэн бөгөөд 05 дугаар сарын байдлаар 95 иргэнд тоон гарын үсгийг олгоод байна.

“Дэлхийн Зөн Монгол” Олон Улсын байгууллагаас “Төгсөлтийн аргачлал” хөтөлбөрт хамрагдсан 3 өрхөд 6 гахай, 3 өрхөд 150 тахиа, хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэдтэй 2 өрхөд хэрээний машин, өндөг дарагч олголоо.

Мэдээллийн ил тод байдлыг хангах зорилгоор иргэд олон нийтэд чиглэсэн цаг үеийн мэдээ мэдээлэл болон зар хүргэх зорилгоор фото мэдээлэл, шторк, сурталчилгааг “Сэлэнгэ Орхон сум ЗДТГ”, “Сэлэнгэ аймгийн Орхон сум” “Нарт Орхоны хүүхдүүд” “Selenge Orhon Emt” зэрэг албан ёсны фейсбуук хаягуудад байршуулан 58 удаагийн мэдээ мэдээллийг хүргэж давхардсан тоогоор 1158 хүний хандалтыг авсан байна.

“Олон Улсын гэр бүлийн өдөр”-ийг угтан гэр бүлийн хайр, аз жаргал, үнэ цэнэ, үнэт зүйлийн талаар ойлголт, мэдлэг мэдээллийг дээшлүүлэх, гэр бүлийн нийгэмд гүйцэтгэх үүргийг нэмэгдүүлэх, тэдний идэвх оролцоог сайжруулж, шилдэг гэр бүлийг шалгаруулан алдаршуулах зорилгоор сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хуралтай

хамтран “Миний гэр бүл-Миний аз жаргал” арга хэмжээг зохион байгуулж, “Гэр бүлийн үнэ цэнэ”, “Хүүхэдтэйгээ хэрхэн зөв харьцаж, хайрын орчинг бурдүүлэх вэ?”, “Гэр бүлийн гишүүдийн харьцаа хүүхдэд хэрхэн нөлөөлөх” зэрэг сургалтуудыг Сайхан сумын Цагдаагийн хэлтэс болон сайн дурын сургагч багштай хамтран зохион байгуулж 50 өрхийн 150 иргэн хамрагдлаа.

Аймгийн Засаг даргын 2022 оны А/191, А/194, А/195 захирамжийн хүрээнд “Тэрбум мод” үндэсний хөдөлгөөнийг “Тэрбум мод-Их ажлын эхлэл” нэртэйгээр өрнүүлж, нийтийн эзэмшилийн 0.2 га талбайд төр төсвийн 6 байгууллага Нарс 200, Хайлаас 2000, Гацуур 5, Хус 10, Хуш 2, Монос 8, Хар чавга 13, Алимны мод 8, Агч 300, Шинэс 10 ширхгийг тус тус тарилаа. Аяны хүрээнд 24 иргэн Голт бор 55, Алимны мод 8, Лийр 2, Үхрийн нүд 30, Монос 15, Тэхийн шээг 3, Улаалзгана 5, Чавга 4, Буйлс 8, Интоор 4, Агч 8, Шар хуайс 5 ширхэг нийт 11 төрлийн 147 ширхэг мод бутыг хашаандaa тарьж суулгасан байна.

Бүх нийтийн хог цэвэрлэгээг хуваарийн дагуу зохион байгуулж, төр төсвийн 5 байгууллагын 76 ажилтан, албан хаагч, 5-12 дугаар ангийн 132 сургач, 10 иргэн оролцож сумын төвийн хогийн цэг болон сумын угтах хаалганаас Орхоны гүүр хүртэлх 12 га талбайн хог хаягдлыг цэвэрлэлээ. Мөн төв зам дагуух модыг тайрч тэгшлэн өнгө үзэмжийг нэмэгдүүлэх, зам дагуух үерийн шуудуу цэвэрлэх ажлыг хийж гүйцэтгэлээ.

Сумын хэмжээнд Улаанбуудай 5358 га, Байцаа 5 га, Шар лууван 30 га, Шар манжин 1,5 га, Хүрэн манжин 3 га, Сонгино 54 га, Сармис 13 га, Хулуу 0,5 га талбайд тариалалт хийгээд байна.

Сумын Засаг даргын 2022 оны А/43 тоот “Тариалангийн талбай өвөлжөөний газрыг малын хөлөөс чөлөөлөх тухай” захирамжийн дагуу 61 малчин өрхөд албан мэдэгдэл хүргүүллээ.

Сумын хэмжээнд оны эхний нийт 43470 хээлтэгчээс 32385 буюу 74.5 хувь төллөөд байна. Үүнээс төллөвөл зохих гүүний 15 хувь, үнээний 53 хувь, хонь, ямааны 80, төл бойжилт 98.8, төлийн хорогдол 1.2 хувьтай байна. Том малын хорогдол 135 толгой буюу оны эхний малтай харьцуулахад 0.1 хувьтай байна.

Малын гоц халдварт шүлхий /A01/ өвчнөөс сэргийлэх дархлаажуулалтын ажлыг “Орхон сурэг” ХХК МЭҮН, “ЭГДЭМ” БГБХН гүйцэтгэж, сумын хэмжээнд 341 өрхийн 14146 үхэр, 154 гахай бүгд 14300 толгой мал амьтан дархлаажууллаа. Дархлаажуулалтад 14300 тун буюу 28640 мл вакцин зарцуулсан байна.

Малын хаврын үзлэг ангилалтыг сумын Засаг даргын 2022 оны А/42 тоот захирамжийн дагуу “Орхон” үүлдрийн хонь болон үхэр сурэгт хийж гүйцэтгэлээ. Мөн хонь ангилалтад 2500 эм хонь хамруулан үзлэг явуулж, хэмжилт жигнэлт, Сэлэнгэ үүлдрийн бух, хээлтэгч 700 толгой эх малд үзлэг, хэмжилт хийж ээмэгжүүлсэн байна.

Орхонтуул сум:

Сумын Засаг даргын Тамгын газраас “Малчдын зөвлөгөөн-2022” арга хэмжээг зохион байгууллаа. Зөвлөгөөнд сумын 200 орчим малчид оролцож “Малчдын зөвлөл”-ийг 9 хүнтэйгээр шинэчлэн байгууллаа. Зөвлөгөөний үеэр төрд хөдөлмөрөө үнэлүүлсэн ахмад Б.Лхагвасүрэн, Д.Пүрвээ, З.Нанзаддорж, Б.Чанцал, Х.Батсүх нарт “Алтан гадас” одон, ахмад настан Б.Балганг “Худалдаа үйлчилгээний тэргүүний ажилтан” цол тэмдгээр шагнасныг аймгийн Засаг даргын орлогч Ж.Сайнцог, сумын удирдлагуудын гардуулан өглөө.

Мөн ХХААХҮЯ-ны “Жуух бичиг”-ээр малчин Д.Төмөр-Очир, Э.Гантулга, Л.Энхбат, Ц.Амарбаяр, С.Цэндсүрэн, Н.Сэргэлэн, Г.Намнансүрэн, Н.Балдорж Ж.Дүгэржав,

М.Цэдэндорж, Ц.Дамдинсүрэн, Ү.Сайнбаяр, Х.Жанчивдорж, Ч.Ганбаатар, Х.Нарангэрэл нар, аймгийн Засаг даргын "Жуух бичиг"-ээр Ч.Цэдэнбал, Б.Сайхантуяа, Д.Алтанхуяг, Б.Батсайхан, Ц.Бадрах, Ж.Одвог, сумын Засаг даргын "Жуух бичиг"-ээр Д.Мөнхөө, Д.Сүхээ, С.Пүрэврэнцэн, Д.Даваадорж нар тус тус шагнагдсан байна.

Зөвлөгөөнөөр Сумын Засаг даргын 2022 оны А/72 дугаар захирамжаар сумын хэмжээнд үхрийг Сэлэнгэ, Казакын цагаан толгой, Герефорд үүлдрийн бухаар, хонийг Баяд, Орхон, Ерөө үүлдрийн хуцаар, Ямааг Эрчмийн хар, Өлгийн улаан омогийн ухнаас бусад үүлдрийн хээлтүүлэгчийг хээлтүүлэгт ашиглахыг хориглосон талаар малчдад танилцууллаа.

Улсын онцгой комиссын 2022 оны 02 дугаар тогтоол, Мал эмнэлгийн ерөнхий газрын даргын 2022 оны 04 дүгээр сарын 08-ны өдрийн А/77 тоот тушаалын дагуу Сумын хэмжээнд мал, амьтны гоц халдварт шүлхий өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх яаралтай дархлаажуулалтын ажлыг шуурхай зохион байгуулан ажилласан.

Сумын хэмжээнд 115757 хээлтэгч мал төллөхөөс төллөвөл зохих 92560 өнөөдрийн байдлаар 92094 хээлтэгч мал төллөж, төллөлт 97,5 хувьтай явагдаж байна. Том малын хорогдол 257, төлийн 187 хорогдолтой байна.

ХХААХҮС-ын 2022 оны А/120 дугаар тушаалаар манай суманд Шар лууван 2кг, Шар манжин 0.5 кг, Хүрэн манжин 1 кг, Сармис 10 кг, Урт сонгино 0.5 кг, Байцаа 10.000 ширхэг, Төл сонгино 100 кг, Төмс 800кг ирсэн. Үүнийг сумын 1, 2-р багийн нийт 54 өрхөд хуваарилан олгосон байна.

Хаврын тариалалтын явцын мэдээг 7 хоногийн Даваа, Пүрэв гараг бүр тариаланчдаас авч дээд шатны байгууллагад мэдээлж байна. 05 дугаар сарын байдлаар Улаанбуудай 6522 га, Тосны ургамал 850 га нийт 7372 га тариалалт хийгдээд байна. Төмс 21 га, Лууван 82 га, шар манжин 3 га, хүрэн манжин 1.5 га, сонгино 10 га, сармис 8.2 га нийт 127.7 га тариалаад байна.

Сайхан сум:

Монгол улсын Ерөнхийлөгчийн 2010 оны "Мод тарих үндэсний өдөр зарлах тухай" 63 дугаар зарлиг, Засгийн газрын 350-р тогтоол, Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн санаачлагаар зохион байгуулж буй "Тэрбум мод" үндэсний хөдөлгөөний хүрээнд аймаг, сумын Засаг даргын захирамжаар сумын хэмжээнд төр, төсвийн 7 байгууллага нийтийн эзэмшлийн зам талбайд Хайлаас 320, Монос 100, Шар хуайс 50, Голт бор 180, Үрэл 50, Улиас 65, Агч 177 ширхэг нийт 942 суулгацыг тарилаа. Мөн айл өрхүүдэд мод үржүүлгийн газартай хамтран 270 өрхөд 560 ширхэг чацарганы үрсэлгээний суулгац тараан ажиллалаа.

Аймгийн хэмжээнд зохион байгууллагдаж буй "Дэлгэцийн донтолтоос сэргийлж, эрүүл мэндээ хамгаалцгаая" аяны хүрээнд "Дэлгэцийн донтолтын нөлөө" мэтгэлцээний тэмцээнийг зохион байгуулж, 7 баг 21 сурагчид өрсөлдлөө.

"Хөтөл" ерөнхий боловсролын 1-р сургуулийн ахлах ангийн 120 сурагчдад "Хүүхэд хамгаалал", "Гэр бүлийн хүчирхийллийн тухай ойлголт" сэдвийн хүрээнд сургалт зохион байгуулж, сургалтаар олж авсан мэдлэгийн хүрээнд "Алтан хонх" тэмцээн зохион байгуулж ажиллалаа.

Сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал, Сайхан сумын Засаг даргын Тамгын газар, "Дэлхийн Зөн Монгол" Олон Улсын байгууллага Зүүнхараа орон нутгийн төслийн хамт олон хамтарсан "Гэр бүлийн баяр хөөр" сургалт хэлэлцүүлгийг зохион байгуулж, 20 өрхийн 40 иргэн хамрагдаж гэр бүлийн үнэ цэнийн талаар ойлголт, мэдлэгээ дээшлүүллээ.

Сумын хэмжээнд нийт 26378,5 га эргэлтийн талбайтай үүнээс 2022 онд үр тариа 13300 га, төмс 250 га, хүнсний ногоо 170 га-д тариалалт хийгдлээ.

05 сарын байдлаар том малын зүй бус хорогдол 26, мал төллөлт 52805 буюу 85 хувьтай явагдаж байна.

Сант сум:

Сумын хэмжээнд 44695 эх мал төллөхөөс 2022 оны 05 сарын 26-ны өдрийн байдлаар гүү 1569, үнээ 4282, эм хонь 21652, эм ямаа 12795 бүгд 40298 эх мал төллөж мал төллөлт 85,8 хувьтай байна. Нийт гарсан төлийн 99,5 хувь нь бойжиж 194 төл хорогдсон. Том малын хорогдол 117, нийт малын 0,9 хувийг эзлэж байна.

Аймаг, сумын Засаг даргын захирамжаар байгуулагдсан ажлын хэсгийн бүрэлдэхүүн сумын 136 өрхийн малд үзлэг, ангилалт хийж, цөм сургийг ялган авч, ээмэгжуулэн буртгэлжуулэх ажлыг хийж гүйцэтгэлээ. Нийт 136 өрхийн 4318 үхэр, 368 хонь, 1129 ямаа, нийт 9127 мал үзлэг ангилалтад хамрагдаж, 958 үхэр, 408 хонь, 147 ямаа нийт 1513 толгой малыг цөм сүрэгт ялган авч ээмэгжуулж буртгэлжууллээ. 1751 толгой малыг ялган тэмдэглэж, программд шивэх ажил хийгдэж байна. Нийт 2100 малыг ээмэгжуулж түүний дотор үхэр 1500 толгойд хийхээс 1196 үхэрт хийж 78 хувь, бог мал 600 толгойд хийхээс 93 хувь гүйцэтгэсэн байна. Үзлэгийн дүнгээр 125 бухыг бүрэн хамруулж 28 бух үүлдэрлэг байдал, чанар ашиг шимээр сумын мал үржлийн бодлогод нийцэхгүй нь тогтоогдож заазлагдсан болно. Хоёр бухыг газар дээр нь засах арга хэмжээ авч ажиллалаа.

Сумын хэмжээнд үр тариа 1478 га-д тариалахаас, 4 аж ахуйн нэгж Улаанбуудай 1456 га-д, 1 аж ахуйн нэгж Овьёос 160 га-д нийт 1616 га-д тариалалт хийж төлөвлөгөө 109 хувьтай байна. Рапс 500 га-д тарилаас 280 га-д тарьж 56 хувьтай, төмс 180 га-д тарилаас 21 иргэн 42 га-д тариалж төлөвлөгөө 23 хувь, хүнсний ногоо 150 га-д тарилаас 28 иргэн, нэг аж ахуйн нэгж 68,3 га-д тариалж төлөвлөгөө 45,5 хувьтай байна.

Сумын "Ногоочдын зөвлөгөөн" зохион байгуулагдаж 45 иргэн хамрагдлаа. Зөвлөгөөнд оролцогчдод "Газар тариалангийн чиглэлээр төрөөс баримталж буй бодлого чиглэл", "Талбайн түүхийн дэвтэр хөтлөлт", "Тариалангийн цахим бүртгэл", "Сармис тариалах солонгос технологи", "Ургамал хамгааллын бодисын хог хаягдал", "Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөнд тариаланч ногоочдын оролцоо", "Ой хээрийн түймрээс урьдчилан сэргийлэх", "Цаг уурын төлөв байдал" сэдвээр холбогдох мэргэжилтэн, албан хаагчид мэдээлэл өглөө.

"Атар-4" аян газар тариалангийн тогтвортой хөгжлийн аяныг хэрэгжүүлэх ажлын хүрээнд Сэлэнгэ аймгийн Хүнс хөдөө аж ахуй газраас олгосон 0,8 тн "Гала" сортын төмсний үр, сонины үр 100 кг-ыг тус тус татан авч нийт 45 иргэнд нийлүүлж тариалалт хийлгэсэн.

Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн 63 дугаар зарлиг "Мод тарих үндэсний өдөр", МУ-ын Ерөнхийлөгчийн санаачилсан "Тэрбум мод тарих үндэсний хөдөлгөөн"-ий хүрээнд сумын төр төсвийн байгууллагууд, өрх иргэд мод нийт 14 төрлийн 1172 ширхэг модны суулгац таригдлаа.

22 айл өрхүүд 1406 ширхэг жимсний болон гоёлын модны суулгац тарьж ногоон байгууламжийн төрөл, хэмжээг нэмэгдүүлсэн бол төсвийн 5 байгууллага нийт 289 ширхэг мод тарьсан байна.

Сумын төвлөрсөн хогийн цэгийг техникээр түрж тэгшлэн эргэн тойрны 11 га талбайн сул хийссэн хогийг түүж цэвэрлэлээ. Хог цэвэрлэгээнд 5 төсвийн байгууллагын 87 албан хаагч хамрагдаж 23 тн хогийг цэвэрлэж тээвэрлэснээс ЗДТГ-ын ажилтан

албан хаагчид гол доторх болон эрэг дагуух хогийг гаргаж 4 тн хог хаягдлыг төвлөрсөн хогийн цэгт хаясан. Мөн малын сэг зэм устгалын ажлыг зохион байгуулж 16 сэг зэмийг төвлөрсөн хогийн цэгт булж ариутгал халдвартгуйжүүлэлт хийлээ.

Автотээврийн хяналтын улсын үзлэг суманд зохион байгуулагдаж, суудлын 184, ачааны 202, автобус 2, тусгай 1, механизм 2, мотоцикл 23, нийт 6 төрлийн 424 тээврийн хэрэгсэл хамрагдсанаас 17 тээврийн хэрэгсэл автын VRS сүлжээнээс хасалт хийлгэсэн.

Сүхбаатар сум:

Сэлэнгэ аймагт зохион байгуулагдах Гамшгаас хамгаалах Иж бүрэн сургуулийн бэлтгэл ажлын хүрээнд Тус сумын Онцгой комисс, Гамшгаас хамгаалах штаб, Ерөнхий зориулалтын мэргэжлийн ангийн бүрэлдэхүүнийг сумын Засаг даргын 2022 оны А/99 тоот захирамжаар томилгоожууллаа. Уг сургуулийн хүрээнд сумын Засаг дарга Гамшгаас хамгаалах штаб, Ерөнхий зориулалтын мэргэжлийн ангийн албан хаагчдын бэлэн байдлыг урьдчилан шалгах үзлэг шалгалтыг зохион байгуулж 45 албан хаагч хамрагдлаа.

Аймгийн Засаг даргын "Хуваарь батлах тухай" А/53 тоот захирамжийн хүрээнд аймгийн Онцгой байдлын газрын орлогч, урьдчилан сэргийлэх тасгийн дарга, дэд хурандаа Р.Мөнхбатаар ахлуулсан ажлын хэсэг тус сумын Онцгой комисс, Гамшгаас хамгаалах штаб, Ерөнхий зориулалтын мэргэжлийн ангийн бэлтгэл, бэлэн байдалд үзлэг явуулж, заавар зөвлөмжийг өгч ажиллалаа. Урьдчилсан үзлэг шалгалтад 50 албан хаагч хамрагдсан.

Сумын Засаг даргын Тамгын газар Хөдөлмөр халамжийн үйлчилгээний газартай хамтран "Халамжаас-Хөдөлмөр" нээлттэй өдөрлөгийг зохион байгууллаа. Тус өдөрлөгт "Сэлэнгэ-Энерго" ОНӨААТҮГ, "Цэнгэг ус" ОНӨААТҮГ "Алтан тариа" ХХК, "АЗЗА" ТӨХК, "Болд төмөр", "Ерөө гол" ХХК тус тус оролцож нээлттэй ажлын байрны захиалга авч уг байгууллагууд нийт 310 иргэнийг ажлын байрны шууд ярилцлагад урьж ажиллалаа.

Олон Улсын хүүхдийн эрхийг хамгаалах өдрөөр сумын Засаг даргын Тамгын газраас 8 багийн хэмжээнд 0-18 насны 6 дугаар сарын 01-нд төрсөн хүүхэд 31, Ихэр хүүхэд 169, Хөгжлийн бэрхшээлтэй 36, Бүтэн өнчин 29 хүүхдэд гарын бэлэг гардуулан өглөө.

"Тэрбум мод" үндэсний хөдөлгөөн, аймгийн Засаг даргын 2022 оны "Бүх нийтээр мод тарих арга хэмжээ зохион байгуулах тухай" А/194, "Тэрбум мод-Их ажлын эхлэл" хөдөлгөөнийг орон нутагт зохион байгуулах тухай" А/195 дугаар захирамжийн хүрээнд тус сумын Ерөнхий боловсролын сургууль, цэцэрлэгүүд нийт 4,6 га газарт ногоон байгууламж хийж, 187 ширхэг нарс, буйлс модыг тарьж, усалгааны хуваарь гарган 7 хоногт 2 удаа усалгааг жигдруулэн усалж байна.

Мөн аймгийн Засаг даргын эрхлэх асуудлын хүрээний хэрэгжүүлэгч агентлагийн нийт 63 байгууллага 500 ширхэг нарс модыг тус sumaас хуваарилан олгосон газарт тарьж ажиллалаа.

Тус сумын Засаг даргын Тамгын газар болон Ерөнхий боловсролын сургууль, цэцэрлэг Голт бор 400 ширхэг, Буйлс 400 ширхэг, Улаан яргай 60 ширхэг, Кармен 4, Венгэр 20 ширхэг, Юрэл 30 ширхэг, Монос 30 ширхэг 7 төрлийн нийт 944 ширхэг модыг төв талбайн урд хашаанд тарьсан.

Тус сумын Засаг дарга 100 ширхэг голт бор модыг нийт 500000 төгрөгөөр худалдан авч тус сумын Төмөр замын клубийн урд хашаалсан талбайд аймгийн Улаан

загалмайн хороогоор 50 ширхэг модыг мөн тус сумын 8-н багт тус бүр 50 ширхэгийг тус тус хуваан өгч тариулсан.

Аймгийн Засаг даргын "Бүх нийтээр хог цэвэрлэх арга хэмжээ зохион байгуулах тухай" 2022 оны A/191 тоот захирамжийн хүрээнд 2022 оны 05 дугаар сарын 12-13-ний өдрүүдэд аймгийн Засаг даргын эрхлэх асуудлын хүрээний хэрэгжүүлэгч агентлагууд болон тус сумын харьяа байгууллагууд буюу нийт 62 байгууллагын 874 албан хаагч тус сумын нутаг дэвсгэрт нийт 138.2 га талбайн хог хаягдлыг цэвэрлэж 35 портер 350 удаагийн тээвэрлэлт хийж нэгдсэн хогийн цэгт төвлөрүүллээ.

Тус сум нь малчин мал бүхий 340өрхтэй ,сумын хэмжээнд 22418 толгой малтай бөгөөд малчин болон мал бүхий иргэдийн төлөөлөл 177 өрхөөс "Сумын төвийн ногоон байгууламжийг мал тэжээвэр амьтнаас хамгаалах тухай журам"-ийн төсөлд санал авч саналыг эрэмбэлэн сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хуралд хүргүүлж ажиллалаа.

Сумын Засаг даргын "Мал эмнэлэг, ариун цэвэр, эрүүл ахуй, сэг зэм устгал ариутгал халдвартгүйжүүлэлт сарын аян зохион байгуулах тухай" A/120 дугаар захирамжийн хүрээнд тус сумын мах махан бүтээгдэхүүн худалдан борлуулдаг иргэд болон малчин мал бүхий иргэдэд "Мал, амьтны гаралтай түүхий эд бүтээгдэхүүнийг хүлээн авах, хадгалах, тээвэрлэх, боловсруулах үйл ажиллагаанд тавигдах мал эмнэлэг, ариун цэвэр, эрүүл ахуйн шаардлага" сэдвээр сургалт зохион байгуулж, мах махан бүтээгдэхүүн худалдан борлуулдаг 8, малчин, мал бүхий 8 иргэн оролцсон.

Мөн аяны хүрээнд малын сэг зэм устгах ажлыг 8 багийн хэмжээнд зохион байгуулж, адuu 9, үхэр 12, хонь 16, ямаа 11, нохой 26 нийт 64 сэг зэмийг Хонгорморьт 1-р багийн нэгдсэн хогийн цэгт төвлөрүүлэн булж устган 120 м² газарт ариутгал халдвартгүйжүүлэлтийг хийж ажиллалаа.

5 дугаар сарын байдлаар сумын хэмжээнд тариалалт төмс 8,5 га-д, хүнсний ногоо 20 га-д тус тус тариалаад байна.

Сумын Засаг дарга төмс, хүнсний ногооны тариалан эрхэлдэг 8 багийн ногоочдын төлөөлөл болох 16 иргэнтэй уулзаж тулгамдаж буй асуудлаар санал солилцож, "Ногоочдын зөвлөл"-ийг 5 гишүүнтэйгээр байгуулан цаашид хамтран ажиллахаар боллоо.

Сумын Засаг даргын 2022 оны A/110 дугаар захирамжийн дагуу "Цэмцэр Сүхбаатарчууд, ногоон хотын төлөө хамтдаа" аяны хүрээнд 30 гаруй худалдаа, үйлчилгээ эрхлэгчдийн 50 гаруй объектын нийт 1500 м² газарт мэргэжлийн байгууллагаар ариутгал, халдвартгүйжүүлэлтийг хийлгэж ажиллалаа.

Түшиг сум:

Олон улсын гэр бүлийн өдрийг тохиолдуулан сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурал, Засаг даргын Тамгын газар, сумын Залуучуудын хөгжлийн зөвлөл хамтран төр, төсвийн байгууллагууд болон иргэдийн хүрээнд "Миний гэр бүл-Миний аз жаргал" арга хэмжээг зохион байгуулж сургалт хэлэлцүүлэг, урлагийн үзүүлбэр, "Аав, ээж, би" хөгжөөнт тэмцээн зохиож, байгууллагын дэргэдэх эцэг эхийн зөвлөлийн гишүүд, гэр бүлийн төлөөллүүд 14-16 насны 1,1 хүүхдийн хамтаар тус арга хэмжээнд оролцлоо.

Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөнд нэгдэж байгууллага, багийн өрхүүд "Гэр бүлийн төгөл" байгуулж мод тарих хөдөлгөөнийг өрнүүллээ.

2022 оны 05-р сарын 20-ны 18:30 цагт Түшиг сумын "Ар нуга" 2-р багийн нутаг "Цагаан чuluут" ууланд аянганы улмаас ой, хээрийн түймэр гарч 23-ны өдөр нурманд оруулж 24-ний өдөр бүрэн унтраасан. Түймрийн улмаас ой, бэлчээрийн 724 га талбай хамарсан. Түймэр унтраахад орон нутгийн 36, Сайхан сумын Онцгой байдлын гал

унтраах, аврах ангийн 32, Зүүнбүрэн сумын 13 иргэн, хилийн 0101, 0243-р ангийн 12 нийт 93 иргэд, албан хаагч, 18 техник хэрэгслийг дайчлан ажилласан.

Сумын Засаг даргын 2022 оны А/57 тоот захирамжаар тариалангийн бүс нутагт үржүүлж буй мал сүрэгт үзлэг ангилалт хийх, ашиг шимийн үзүүлэлтийг тодорхойлох, баталгаажуулах, цөм сүрэг бүрдүүлэх, стандартын шаардлага хангасан үржлийн хээлтүүлэгч, үхэр сүргийг ялган тэмдэглэж, бүртгэлжүүлэх, мэдээллийн нэгдсэн санд бүртгэх ажлыг "Буянт сүрэг" ХХК хийж гүйцэтгэж, 92 толгой ухна, 120 толгой хуцад үзлэг ангилалт хийсэн. Сумын хэмжээнд бод 1019, болг 8332 тус тус үзлэг ангилалт хийж гүйцэтгэлээ. 2022 онд нийт тариалах талбай 11356 га талбайгаас үр тариа 7943 га талбайд тариалах төлөвлөгөөтэй байна. 5 дугаар сарын байдлаар Улаанбуудай 3175 га, Овьёос-1268 га, Рапс-2274 га, Тэжээл-132 га нийт 6849 га талбайд тариалалт хийсэн байна.

Төмс 16 га, хүнсний ногоо 8 төрлөөр 14,6 га талбайд тариалалт хийсэн байна. Төмс 89, хүнсний ногоо 73 хувьтай тариалалт хийгдээд байна.

Аймгийн ХХААГ-аас 80 хувийн хөнгөлөлттэй ногооны үр, 1 тн Элит гала төмсний үр, 150 кг төл сонгинын үр олгосон. Нийт 16 иргэнд төмсний үр, 105 иргэнд сонгинын үр тараалаа.

Төмс, хүнсний ногооны зориулалтаар олгож буй 3 хувийн хүүтэй зээлд нийт 7 иргэн 33,5 сая төгрөгийн зээл авсан байна.

"Тэрбум мод үндэсний хөдөлгөөн"-ий хүрээнд 6 аж ахуй нэгж байгууллага, 120 иргэн мод тарих ажилд хамрагдаж, жимс, жимсгэнийн болон гоёлын 13 төрлийн 1220 ширхэг модыг иргэдэд худалдаалах, үнэ төлбөргүй олгох үйл ажиллагааг зохион байгуулсан. Сумын хэмжээнд 1000 ширхэг чацаргана, 120 ширхэг нарс, 100 ширхэг бусад модыг тарьж ургуулсан. "SND murgun", "Их Түшиг" ХХК мод үржүүлгийн талбай шинээр байгуулж 8 төрлийн 7500 ширхэг модыг үрээр тарьж ургуулаад байна. Сумын төвд ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэхээр 110 метр хашаа барьж нарс мод суулгасан.

УБТЗ-ын харьяа Мод боловсруулах үйлдвэр 2021 онд мод бэлтгэсэн ойн санд ойн нөхөн сэргээлтийн ажлыг өөрийн хөрөнгөөр хийж 30 га-д шинэс мод тарьж ургууллаа.

Сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын Төлөөлөгч Л.Амарсайхан, Н.Барамсай, Б.Уранцэцэг нарын санаачлагаар зохион байгуулсан 3-18 насны хүүхдийн шүдний үзлэг оношлогоо, эмчилгээг зохион байгуулж нийт 328 хүүхэд хамрагдлаа.

Хушаат сум:

Сумын Засаг дарга "Атар-4 Тариалангийн тогтвортой хөгжлийн аян"-ы хүрээнд тариалангийн үйлдвэрлэл эрхэлдэг аж ахуйн нэгжийн харилцан хүлээх үүргийг тодорхойлж хамтын ажиллагааг бэхжүүлэх зорилго бүхий хамтран ажиллах гэрээг 15 аж ахуйн нэгжийн захиралтай байгууллаа.

05 дугаар сарын байдлаар Улаанбуудай 5430 га-д, Овьёос 50, Рапс 920, Төмс 41,8, Лууван 86,4, Шар манжин 7,84, Хүрэн манжин 2,3, Сонгино 15,25 Сармис 3 га-д тариалалт хийсэн. Газар тариалангийн талбайн хөрсний үржил шимийг хамгаалах зорилгоор 158 га талбайг хашаажуулалт хийсэн./ Өгөөж мандал уул ХХК/

Газар тариалан, төмс, хүнсний ногооны чиглэлээр олгогдож байгаа 3 хувийн хөнгөлөлттэй зээлд сумын хэмжээнд 96.100.000 төгрөгийг 9 иргэнд олгоод байна.

Худэр сум:

Сумын Засаг даргын 2022 оны А/62 тоот захирамжаар Автотээврийн улсын үзлэгийг 2022 зохион байгуулж 11 байгууллагын 42 тээврийн хэрэгсэл, иргэдийн 470 тээврийн хэрэгсэл нийт 512 тээврийн хэрэгслийг үзлэг оношилгоонд хамруулсан байна.

Аймгийн Засаг даргын 2022 оны А/191, сумын Засаг даргын 2022 оны А/58 дугаар захирамжуудын хүрээнд “Цэмцгэр Хүдэр” аяныг өрүүлж бүх нийтийн хог цэвэрлэгээний ажлыг зохион байгуулж, төр төсвийн байгууллагын 132 ажилтан албан хаагч, аж ахуйн нэгж хувийн хэвшлийн 38 ажилтан, 1, 2 дугаар багийн 54 иргэн нийт 224 хүний бүрэлдэхүүнтэйгээр 8 га талбайг цэвэрлэлээ.

Газар тариалангийн үйл ажиллагааг дэмжих зорилгоор 3 хувийн зээлийг сумын ХААН банк, Төрийн банкаар дамжуулан 6 иргэн, 1 аж ахуйн нэгжид олгож нийт 334,400,000 төгрөгийн санхүүжилтийг олгосон байна.

Хүнсний ногоочдыг дэмжих зорилгоор ХХААХҮЯ-аас 80 хувийн хөнгөлөлттэй ногооны үрийг олгож сумын хэмжээнд төмсний үр 520 кг, сонгинын үр 200 кг, 8 төрлийн хүнсний ногооны үрийг 72 иргэнд тараасан.

05-р сарын байдлаар 16272 хээлтэгч мал төллөхөөс 9641 мал буюу бог мал 70, бод мал 50, нийт төллөлт 65 хувьтай байна. Төл малын хорогдол 73 байна.

2022 оны хаврын тариалалтаар Улаанбуудай 2440 га-д, Рапс 200 га-д, Төмс 40 га тус тус тариалсан байна.

Сумын Засаг даргын А/41 дугаар захирамжийн дагуу “Бруцеллёзын тандалт 2022” тандалт шинжилгээнд бүх 97, хуц 55, ухна 50 толгой малаас цусны шинжилгээнд дээж авч аймгийн лабораториид илгээсэн.

Улсын Онцгой Комиссын 2022 оны “Мал, амьтны гоц халдварт өвчний талаар авах зарим арга хэмжээний тухай” 02 тоот тогтоол, Мал эмнэлгийн ерөнхий газрын даргын 2022 оны А/77 тоот “Шүлхий өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх дархлаажуулалтын ажлыг зохион байгуулах тухай” тушаалыг тус тус үндэслэн шүлхий өвчний дархлаажуулалтын ажил эхэлж ажлын 3 хэсгээр удирдах ажилтан 3, малын эмч 3, туслах ажилтан 12, жолооч 3 хүний бүрэлдэхүүнтэйгээр сумын нийт үхэр гахайг хамруулан 364 өрхийн 11080 толгой мал, амьтныг 100 хувь дархлаажуулан ажиллалаа.

Сумын Засаг даргын 2022 оны “Хяналт шалгалт зохион байгуулах тухай” А/36 дугаар захирамжийн дагуу Хүдэр сумын “Жалга” гэх газар ашиглалт болон хайгуулын тусгай зөвшөөрөлтэй “Алтан төхөм” ХХК үйл ажиллагаанд хяналт шалгалтыг хийж, ашигт малтмалын тухай хуулийн 38 дугаар зүйлд заасан үүргийг хэрэгжүүлж ажиллах талаар үүрэг даалгавар өглөө.

Цагааннуур сум:

“Тэрбум мод” үндэсний хөдөлгөөний хүрээнд сумандаа “Тэрбум мод-Цагааннуур-2022” зөвлөгөөн, үзэсгэлэн худалдааг зохион байгууллаа. Мөн газар тариалангийн үйлдвэрлэл эрхлэгч аж ахуйн нэгж, иргэдийн зөвлөгөөн зохион байгуулж 8 аж ахуйн нэгж, 6 тариалан эрхлэгч иргэн оролцож, Дархан-Уул аймаг дахь Ургамал, газар тариалангийн хүрээлэнгийн дэд захидал, доктор Б.Баатарцол хаврын тариалалтад мөрдөх агротехнологийн бодлого, газар тариалангийн үйлдвэрлэлийн тулгамдсан асуудлууд сэдвээр сургалт, аймгийн Ус цаг уур, орчны судалгаа, мэдээллийн хүрээлэнгийн ахлах синотик инженер П.Жигүүрцэцэг сумын 5-8 дугаар сарын цаг агаарын урьдчилсан төлөв байдлын талаар мэдээлэл өгч, тариалан эрхлэгчид 2022 оны тариалалтын төлөвлөгөө, тариалангийн газар хашсан хашааг хуваарилж эзэмшүүлэх асуудлыг хэлэлцэж шийдвэрлэсэн. Тариалалтын явц 53 хувьтай байна.

Газар тариалангийн бүсэд үржүүлж буй мал сүрэгт үзлэг ангилалт хийх, ашиг шимиийн үзүүлэлтийг тогтоох, цөм сүрэг бүрдүүлэх, баталгаажуулах, ээмэгжүүлэх, бүртгэлжүүлэх ажлын 1 дүгээр багцад хамрагдаж "Хуурч сүрэг" хоршооны ангилалт, үзлэгийн багтай хамтран ажилласан.

39 өрхийн 120 адуу, 1823 үхэр, 4862 хонь, 2073 ямаа, нийт 8878 малд үзлэг хийж, 9 адуу, 960 үхэр, 831 хонь, 188 ямаа, нийт 1988 малын үндсэн үзүүлэлтүүд болох сэрвээ, хондлойн өндөр, биеийн ташуу урт, шилбэний бүслүүр, бусэлхийн тойрог, цээжний гүн, өргөн, амьдын жингийн хэмжээг авч, ялган тэмдэглэгээ хийлгээ.

Сэлэнгэ бүсийн сум дундын Ойн ангитай хамтран "Шинэбадрах" ХХК-ий Оргих 1 дүгээр багийн "Гүн шүрэн" гэх газарт 20 га талбайд Шинэс модны ойжуулалт хийсэн ажлын гүйцэтгэлийг шалгасан. Мөн "Бүтээлийн нуур" ХХК-ий ойжуулах талбайг тогтоож, мод бэлтгэсэн талбайн цэвэрлэгээг шалгаж, хяналт тавин ажилласан.

Оргих 1 дүгээр багийн "Хуурай хөндий" гэх газарт аянганы улмаас гарсан түймэрт Засаг даргын Тамгын газрын 3 машин 15 албан хаагч, 9 иргэн 1 машин, Баруун голын түймэрт аймгийн Онцгой байдлын газрын 12, Засаг даргын Тамгын газрын 13, цэцэрлэг, сургуулиас 2 ажилтан, албан хаагчид ажиллаж түймрийг бүрэн унтраасан.

Шаамар сум:

Аймгийн Засаг даргын 2021 оны А/15 тоот захирамж "Бүх нийтийн ариутгал халдвартгуйжүүлэлтийн эрчимжүүлэх" ажлын хүрээнд Шаамар сум Дулаанхаан тосгоны тэр төсвийн нийт 32, худалдаа үйлчилгээний 18 байгууллагын нийт 21586,2 м² талбайд ариутгал халдвартгуйжүүлэлт хийж ажилласан.

Сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2021 оны 41 дүгээр тогтоолоор батлагдсан "Гэр бүл хүүхдэд ээлтэй орчин байх", "Монгол бичиг" сумын дэд хөтөлбөрийг 2022 онд хэрэгжүүлэх ажлын төлөвлөгөөний дагуу сургалтыг Даваа гариг бүр хийж тогтмолжуулсан.

Мал эмнэлгийн өрөнхий газрын даргын 2022 оны А/77 тоот тушаал, аймгийн Онцгой комиссын шийдвэрийн хүрээнд малын гоц халдварт үхрийн арьс товруутах өвчнөөс урьдчилан сэргийлэх вакцинжуулалтыг зохион байгуулж 271 өрхийн 9176 толгой үхрийг вакцинжуулсан.

"Олон Улсын гэр бүлийн өдөр"-ийг тохиолдуулан Соёлын төвөөс гэр бүлүүдийн дунд "HAPPY FAMILY" хөгжөөнт тэмцээн, "Гэр бүлийн үнэ цэнэ, харилцаа" сэдэвт сургалтыг зохион байгуулж 34 өрхийн төлөөлөл оролцсон.

Сумын Засаг даргын А/62 тоот захирамжаар 04 дүгээр сарын 25-ны өдрөөс, 06 дугаар сарын 25-ны өдрийг хүртэл 2 сарын хугацаатайгаар Орчны бохирдлыг бууруулах, хог хаягдлыг эх үүсвэр дээр нь ангилан ялгаж хэвших, хог хаягдлын тухай хууль тогтоомжийг иргэд олон нийтэд сурталчлах, мэдээлэл олгох зорилгоор "Хогтуй цэвэрхэн Шаамарчууд" аяныг зарлаж, 7 хоног бурийн Баасан гарагийг "Бүх нийтийн цэвэрлэгээний өдөр" болгосон.

